

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARININ
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

Özgür CANBAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TÜRKÇE İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Çetin ERDOĞAN

İSTANBUL, Mayıs, 2014

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARININ
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Özgür CANBAZ
(0122001526)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TÜRKÇE İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN
Yar. Doç. Dr. Çetin ERDOĞAN

İSTANBUL, Mayıs 2014

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARININ
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Özgür CANBAZ

(0122001526)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKÇE İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih :

Tezin Savunulduğu Tarih :

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Çetin ERDOĞAN

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Ebru OĞUZ

: Yrd. Doç. Dr. Erkan TABANCALI

İSTANBUL, Mayıs 2014

1.C
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :

Özgür CAKBAL

Öğrenci No :

0122001526

Anabilim/Bilim Dalı :

İŞLETME

Tez Savunma Tarihi :

08.05.2014

Danışman :

Yrd. Doç. Dr. Çetin Erdoğan

Tez Savunma Saati :

16:00

Tez Konusu :

Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Fatih İlçesi Örneği)

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 33.Maddesi uyarınca yapılmış, sorular sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin Kabulü 'ne OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
Yrd. Doç. Dr. Çetin Erdoğan (Danışman)		Kabul
Doç. Dr. Ebru Oğuz		Kabul
Yrd. Doç. Dr. Erkan Tabanlı		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)

ÖNSÖZ

İşyerlerinin ve çalışanların kabusu olan psikolojik şiddet, hemen her sektörde görülmektedir. Eğitim örgütleri ve okullarda da var olduğu bilinen bu sorunun çözümü oldukça yıpratıcı ve zor bir süreçtir. Psikolojik şiddetle baş edebilmek için bilinçli, duyarlı bir örgüt kültürü, sorgulayan, empati kurabilen toplum yaratmak gelecek nesillere devredebileceğimiz büyük bir mirastır. İnsana yakışmayan bu şiddet tutumuna karşı öğretmen ve okul kültürünün bu batağa sürüklenmesine izin vermemek gerekir. Tarihi yeni olan psikolojik şiddet çalışmaları, ülkemizde henüz gereken önemi görmemekte yeni yeni tanınmaya başlamaktadır. Örgüt kültürlerimizde psikolojik şiddet yeni tanınan bir kavramdır. Bu çalışma, öğretmenlerin şiddet algılarının ve duyarlılıklarının geliştirilmesi için üzerimize düşen katkıları sunmak adına yapılmış bir çalışmadır.

İlk ve orta okul öğretmenlerinin psikolojik şiddete ilişkin algılarını değerlendirmeye yönelik yapılan bu araştırmanın proje aşamasından tamamlanmasına kadar olan, her aşamasında gereken tüm desteği sağlayan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Çetin Erdoğan'a, bilgi ve önerilerinden yararlandığım Doç. Dr. İbrahim Kocabaş, Yrd. Doç. Dr. Muharrem Köklü, Doç. Dr. Ebru Oğuz, Yrd. Doç. Dr. Erkan Tabancalı, eşim Selpay, annem ve emektar öğretmenim Sebahat Canbaz'a, teşekkür ederim. Ayrıca katkılarından dolayı, Selma Bal, Selin Beşler'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma ve anket uygulaması yaptığım okullardaki meslektaşlarıma, yöneticilere, personele paylaşmış oldukları fikirlerinden ve göstermiş oldukları misafirperverlikten dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM 1. GİRİŞ ve AMAÇ

1.1.Araştırmanın Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	2
1.3.Araştırmanın Önemi.....	3
1.4.Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6.Araştırmanın Tanımları.....	5

BÖLÜM 2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Psikolojik Şiddetin Kavram ve Terminolojisi.....	6
2.2. Psikolojik Şiddetin Tarihçesi.....	9
2.3. Psikolojik Şiddet Davranış Süreci Aşamaları.....	11
2.3.1. I. Aşama: Çatışma.....	11
2.3.2. II. Aşama: Saldırgan Eylemler.....	11
2.3.3. III. Aşama: Yönetimin Devreye Girmesi.....	12
2.3.4. IV. Aşama: Yanlış Yakıştırmalar ve Tanılarla Damgalanma.....	12
2.3.5. V. Aşama: İşine Son Verme.....	13
2.4. Psikolojik Şiddet Tipolojisi.....	13
2.5. Psikolojik Şiddetin Nedenleri.....	17
2.5.1. Örgütsel Nedenler.....	19
2.5.2. Psikolojik Şiddetçiden Kaynaklanan Nedenler.....	19
2.5.3. Sosyal Gruptan Kaynaklanan Nedenler.....	19
2.5.4. Mağdur Kişiden Kaynaklanan Nedenler.....	20
2.6. Psikolojik Şiddetin Yönü ve Etki Alanları.....	20
2.6.1. Hiyerarşik (Dikey) Psikolojik Şiddet.....	20
2.6.2. Fonksiyonel (Yatay) Psikolojik Şiddet.....	22
2.7. İş Yerinde Psikolojik Şiddetin Etkileri.....	22
2.7.1. Psikolojik şiddetin Çalışanlar Üzerine Etkisi.....	23
2.7.2. Psikolojik Şiddetin Örgütler Üzerine Etkileri.....	25
2.8. Psikolojik Şiddet İle Mücadele Etme Yöntemleri.....	27
2.8.1. Psikolojik Şiddet İle Bireysel Mücadele Etme Yolları.....	28
2.8.2. Psikolojik Şiddet İle Örgütsel Mücadele Etme Yolları.....	29
2.9. Psikolojik Şiddet ve Hukuk.....	30

2.9.1. Uluslararası Hukukta Psikolojik Şiddet.....	31
2.9.2. Türk Hukuk Sisteminde Psikolojik Şiddet.....	31

BÖLÜM. 3 YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	32
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	32
3.3. Veri Toplama Aracı.....	34
3.4. Verilerin Analizi.....	34

BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Öğretmenlerin Okuldaki Psikolojik Şiddet Algılarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	35
4.2. Psikolojik Şiddet Algılarının Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi.....	36
4.2.1. Psikolojik Şiddet Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	36
4.2.2. Psikolojik Şiddet Algılarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	38
4.2.3. Psikolojik Şiddet Algılarının Branş Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	41
4.2.4. Psikolojik Şiddet Algılarının Kıdem Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	42
4.2.5. Psikolojik Şiddet Algılarının Kurumda Çalışma Süresi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	45
4.2.6. Psikolojik Şiddet Algılarının Çalıştığı Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	47

4.2.7. Psikolojik Şiddet Algılarının Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	49
4.2.8. Psikolojik Şiddet Algılarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	51
4.2.9. Psikolojik Şiddet algılarının Bir Sendikaya Üye Olma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	53
4.2.10. Psikolojik Şiddet Algılarının Müdürün Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	56
4.3. Psikolojik Şiddet Sorularına Karşı Öğretmenlere Yöneltilen Açık Uçlu Sorular	
4.3.1. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddete Karşı Tepkileri.....	57
4.3.2. Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Gösterenlere Dair Algıları.....	59
4.3.3. Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Davranışları Sergilenmesinin Nedenlerine İlişkin Algıları.....	61

BÖLÜM. 5 SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	63
5.2. Öneriler.....	66
KAYNAKÇA.....	67

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Bu araştırmada İstanbul ili Fatih ilçesindeki ilk ve orta okullardaki öğretmenlerin buldukları kurum içindeki psikolojik şiddete ilişkin algıları, demografik değişkenler açısından incelenmiştir.

Bu araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Fatih ilçesindeki 2500 ilk ve orta okul öğretmeni; örneklemini ise bu evren içinden tesadüfi yolla seçilen, toplam 40 farklı ilkokul ve ortaokulda görev yapan 504 ilk ve ortaokul öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Leymann (1993), tarafından geliştirilen Onbaş (2007) tarafından Türkçeye çevrilip geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılan psikolojik şiddet ölçeği kullanılmış ve elde edilen veriler SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, aritmetik ortalama, yüzde, frekans, standart sapma gibi betimsel istatistik teknikleri kullanılmıştır. Katılımcıların, algı düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesinde nonparametrik testlerden Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonunda elde edilen bulgulara bakıldığında, Fatih ilçesindeki öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarının düşük olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları arasında, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, sendikalı olma durumu ve müdürlerin cinsiyeti değişkenleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken, öğretmenin branşı, yaşı, kıdemi, okulun büyüklüğü, kurumda çalışma süresi değişkenlerine göre anlamlı farklar görülmüştür.

Bu farklar kısaca; öğretmenin branşı değişkeninde sınıf öğretmenleri sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda branş öğretmenlerinden daha fazla psikolojik şiddet algıladıkları görülmüştür. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda yaşça büyük olan öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddet aldıkları görülmüştür. 16-20 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda daha çok psikolojik şiddet algıladıkları görülmüştür. Okulun büyüklüğü değişkenine göre öğretmenlerin tüm alt boyutlarda büyük okullarda küçük ve orta büyüklükteki okullardan daha fazla psikolojik şiddet algısı taşıdıkları görülmüştür. Öğretmenlerin kurumda çalışma süresi değişkenine göre sosyal ilişkiler ve iletişime saldırılar alt boyutlarında 11 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin, kıdemi daha az olan öğretmenlerden daha çok psikolojik şiddet algısı taşıdıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: psikolojik şiddet, öğretmen, mobbing, zorbalık, yıldırma

ABSTRACT

INVESTIGATION OF TEACHERS' PERCEPTION OF MOBBING REGARDING VARIOUS VARIABLES

(FATİH COUNTY SAMPLE)

In this study, teachers' perception of mobbing with in their organizations in terms of demographic variables in primary and secondary schools in Fatih district of Istanbul were examined.

The universe of this study is constituted by 2500 teachers of primary and secondary school in the 2012-2013 academic year at Fatih district of İstanbul and the sample by the teachers randomly selected with in this universe of 504 primary and secondary school teachers and 40 elementary schools.

In the study, the five fold Likert-type mobbing perception scale, developed by Leymann (1993) and adapted by Onbaş (2007), is used as the data collection instrument, and obtained results were evaluated by Kolmogrov-Smirnov, Mann Whitney-U test, Kruskal-Wallis tests.

When the data obtained are examined at the end of the study, mobbing the perception of teachers in the Fatih district seems to be low. Although there was not significant difference statistically for teachers' perceptions of mobbing, gender, marital status, educational status, union status of teachers, and gender of the director variables, according to the variables as branch, age, seniority, school size, work period in the present school, significant differences was observed.

Shortly, these differences; in the branch of teachers variable, primary school teachers carry more the perception of mobbing in the attacks on social relation ssubdimension than secondary school teachers do. At the age variable, in the subdimension of attacks on social relations, older teachers were determined to carry more mobbing perception. According to the teacher's seniority variable, teachers with 16-20 years of seniority have been shown to carry more mobbing in the subdimension of attacks on social relations. According to the variable size of the school, teachers in large schools were hown to carry more mobbing in all the dimensions than small and medium-sized schools. According to variable working hours of teachers in their institution, at attacks on social relationshipsand in the subdimension of communication, teachers with 11 years or more have been shown to carry more mobbing.

Keywords: Psychological violence, teacher, mobbing, bullying, harassment

ŒEKİL LİSTESİ

SAYFA NO

Œekil 2.1. Psikolojik Œiddetin nedenleri..... 18

TABLolar LİSTESİ

SAYFA NO

Tablo2.1 Psikolojik şiddet Kavramına karşı Türkiye'de kullanılan kavramlar ve Kullanan araştırmacılar.....	7
Tablo2.2 İşyerinde Psikolojik Şiddete ilişkin Literatürde Kullanılan Bazı Sözcükler ve Tanımlar.....	8
Tablo2.3. Psikolojik Şiddet Eyleminin Etki Dereceleri.....	24
Tablo2.4 psikolojik şiddet mağdurlarında oluşan fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar..	25
Tablo2.5 Psikolojik Şiddet ve Parasal Maliyetleri.....	27
Tablo3.1 Örneklem.....	34
Tablo4.1 Öğretmenlerin okuldaki psikolojik şiddete ilişkin algı düzeyleri.....	35
Tablo4.2 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin cinsiyetine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	37
Tablo4.3 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenlerin yaşına göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	39
Tablo4.4 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin branş değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	41
Tablo4.5 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin kıdeminegöre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	43
Tablo4.6 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin Kurumda çalışma süresinegöre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	45

Tablo4.7 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin okulun büyüklüğüne göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	47
Tablo4.8 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin medeni durumu değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	50
Tablo4.9 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin eğitim durumu değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	52
Tablo4.10 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenin sendikaya üye olma durumu değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	54
Tablo4.11 Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin müdürün cinsiyeti değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	56
Tablo4.12 Psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalan öğretmenlerin bu durum karşısında göstermiş oldukları tepkiler.....	58
Tablo 4.13 Psikolojik şiddeti gösterenlere dair öğretmenlerin algıları.....	59
Tablo4.14 Psikolojik şiddet davranışların sergilenmesinin altında yatan nedenlere ilişkin öğretmenlerin algıları	61

BÖLÜM 1. GİRİŞ ve AMAÇ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amaçları ve alt amaçları, araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmanın tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Son yıllarda yönetim ve çalışma psikolojisi alanında araştırma yapan bilim insanları, işyeri bağlantılı psikolojik bir sorundan kaynaklanan; işyerinden uzaklaşma olgusu saptamışlardır. Başlangıçta işyerindeki rekabetten kaynaklanan psikolojik baskılarla ortaya çıktığı düşünülen, ancak varlığı ve boyutunun önemi daha önce fark edilmeyen ve özellikle istifa ederek iş yerlerinden ayrılan çalışanlar arasında sık görülen bu olguya, “mobbing” Türkçe karşılığıyla “psikolojik şiddet” adı verilmektedir (Tınaz, 2011, 7).

Bireyin psikolojik sağlık durumunu olumsuz yönde etkileyen, onu üzen, bireyin kendini baskı ve tehdit altında hissetmesini sağlayan her türlü tutum ve davranış psikolojik anlamda şiddettir (Tutar, 2004, 14). Psikolojik şiddet; taciz, rahatsız etme ve kötü davranış yoluyla herhangi bir kişiye yönelen saldırganlıktır. Psikolojik şiddet; kişiyi iş yaşamından dışlamak amacıyla, kasıtlı olarak yapılan saldırılardır (Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003)

Örgüt çalışanları üzerinde olumsuz etkilere neden olan psikolojik şiddet olaylarına hemen hemen her örgütte rastlamak mümkündür. İngiltere’de çalışanların %50’si iş yaşantılarının herhangi bir anında psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bu rakam İsveç için %25 olarak tahmin edilmektedir (Davenport ve diğ., 2003, 9).

Tüm sektörlerde ve örgütlerde olduğu gibi okullarda ve diğer eğitim örgütlerinde de psikolojik şiddet eylemlerine rastlanabilir. Psikolojik şiddetin yaşandığı eğitim örgütlerinde çalışanların verimlilikleri düşer ve hayatları güçleşebilir. Öğretmenler arasında iletişim ve

işbirliği zayıflar. Okul ortamını olumsuz bir atmosfer ve verimsizlik sarabilir. Bu durum, örgüte işlevsizlik ve hizmet kaybı yaşatabilir. Psikolojik şiddet davranışlarına karşı önlemler alınmazsa öğretmenlere istifa etmeye kadar gidebilecek bir olumsuzluk yaşatabilir.

Ülkemizde öğretmenlerin atanma şekli istedikleri yerlerin dışında kura ile belirlenmektedir. Bu durum öğretmenlerin genelde istemedikleri yerlerde göreve başlamalarına sebep olmaktadır. Eğer yeni atanan bir öğretmenin atandığı okulda psikolojik şiddet hakimse veya kendisine psikolojik şiddet uygulanmaya başlanmışsa en az üç yıl atandığı kurumdan bu mağduriyeti yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu durumdaki öğretmenler bulunduğu ortamın zor şartlarına karşı bazen sessiz ve tepkisiz kalmakta, bazen de olumsuzluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Psikolojik şiddetin doğurduğu sonuçlara bakıldığında algı ve örgütsel bilinç yaratmanın ne denli önemli olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın problemi, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin psikolojik şiddete ilişkin algılarının çeşitli demografik değişkenler açısından nasıl olduğudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İstanbul ili Fatih ilçesindeki ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki meslektaş, veli ve yöneticilerden gördükleri psikolojik şiddete ilişkin algılarının çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1) Araştırmaya katılan ilk ve ortaokul öğretmenlerinin çalıştıkları okuldaki psikolojik şiddete ilişkin algıları, “iletişim biçimine saldırılar”, “sosyal ilişkilere saldırılar” , “itibara saldırılar” ve “ görevye yönelik saldırılar” boyutunda ne düzeydedir?

2) Araştırmaya katılan ilk ve ortaokul öğretmenlerinin çalıştıkları eğitim örgütü içinde psikolojik şiddete ilişkin algıları,

a-) cinsiyet

b-) yaş

- c-) öğretmenlikteki kıdem
 - d-) bulunduğu okuldaki çalışma süresi
 - e-) medeni durum
 - f-) eğitim durumu
 - g-) okulun büyüklüğü (öğretmen sayısı)
 - h-) bir sendikaya üye olup olmaması
 - i-) okul müdürünün cinsiyeti
- değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

3) Araştırmaya katılan ilk ve ortaokul öğretmenlerinin maruz kalınan psikolojik şiddete tepkileri, psikolojik şiddetin kimler tarafından uygulandığı ve nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

1) Bu çalışma, daha sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık teşkil edebilmesi açısından önemlidir. Eğitim örgütlerinde psikolojik şiddet konusunda yapılan çalışmalar arasında yerini alacaktır.

2) Okullarda çalışanların verimini ve motivasyonunu düşüren, onların çalışma ortamını bozarak örgüt iklimini ve örgüt kültürünü dejenere eden psikolojik şiddet örgütlerde ve okullarda oluşan kanser gibidir. Hemen her örgütte karşılaşmak mümkün olan ancak çoğu zaman görmezden gelinen veya önemsenmeyen psikolojik şiddet, örgütsel, yönetsel, toplumsal bir sorundur. Bu sorunun ciddiyeti örgüt çalışanları örgüt ve toplum tarafından anlaşılacak önlemler alınma yoluna gidilecektir.

3) Okul yöneticilerinin bilinçlenerek; okuldaki diğer öğretmenleri bilgilendirmeleri ile öğretmenler açısından psikolojik şiddet sendromunun yaşanma riskinin azaltılmasına katkıda bulunacağı düşünülebilir. Bu araştırma şiddet mağduru öğretmenlerin bir an evvel durumun farkına varmaları şiddetten kurtulmak için bilinçli yöntemler benimsemelerine katkı sağlayacaktır.

4) Okul yöneticileri, yöneten değil, lider olma vasfı kazanmaları ve bu yolda kendi rolünün ne olduğunu sağlıklı bir bakış açısından görmesi, çalışan personelin psikolojik

şiddet davranışına maruz kalma riskinin azaltılmasında da çok önemli rolü olduğundan, özellikle yöneticilerin yetiştirilmelerinde bu konulara ağırlık verilmesi doğru yönetime katkı sağlayacaktır.

5) Öğretmen ve yöneticilerin psikolojik şiddeti tanımları, psikolojik şiddetle mücadele etmeleri sonucunda okullardaki olumsuz örgüt iklimlerinde azalma sağlanacaktır.

6) Öğretmenlerin, okullarda karşılaşılan psikolojik şiddet davranışlarının çeşitli demografik değişkenler açısından değerlendirilmesi, öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarının ve tepkilerinin belirlenmesi, bilinç yaratarak alınacak önlemler, yönetsel ve örgütsel sorunlara çözüm önerileri getirebilmeleri açısından önem taşımaktadır.

1.4.Varsayımlar

1) Kişisel bilgi formuna ve ölçeğe katılımcıların verdikleri cevaplar, katılımcıların gerçek görüş ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

2) Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek, ilköğretim (ilk ve orta) okullarında görev yapan öğretmenlerin psikolojik şiddete ilişkin görüş ve fikirlerini yansıtacak nitelikte ve öngörü oluşturacak kalitededir.

3) Seçilen örneklem, evrenin görüşlerini temsil edecek niteliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

1) Bu araştırma 2012-2013 eğitim- öğretim yılında, İstanbul ili Fatih ilçesinde MEB'e bağlı resmi ilkokul ve orta okullarda görev yapan öğretmenlerden oluşturulan örneklem ile sınırlıdır.

2) Araştırmada elde edilen bulgular, araştırma anketiyle toplanacak veriler ile sınırlıdır.

3) Araştırma, psikolojik şiddet sürecinde rol oynadığı düşünülen alt problemlerle belirtilmiş olan değişkenlerle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Öğretmen: İstanbul ili Fatih ilçesinde resmi ilkokul ve ortaokullarda görev yapan sınıf ve branş öğretmenleridir.

Okul yöneticisi: İstanbul ili Fatih ilçesinde resmi ilkokul ve ortaokullarda görev yapan okul müdürü ve müdür yardımcılarıdır.

Psikolojik şiddet (Mobbing): İş yerinde çalışan birey ya da bireyler üzerinde sistemli, düzenli ve devamlı bir şekilde yıldırı oluşturarak bunaltma, yıldırma, tehdit etme gibi taktikler kullanarak savaşmak sonucunda bireyin işten ayrılmasına , yol açan bir süreçtir. Bu araştırmada, “mobbing” ve “bullying” kavramına karşılık olarak psikolojik şiddet, kullanılmıştır.

BÖLÜM 2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde psikolojik şiddet kavramı, terminolojisi, süreçleri, davranış şekilleri, örgüt yapısı ve psikolojik şiddet mağdurlarının genel durumu ile ilgili konular üzerinde durulmuştur.

2.1. Psikolojik Şiddetin Kavram ve Terminolojisi

Son yıllarda yönetim ve çalışma psikolojisi alanında araştırma yapan bilim adamları, işyeri kökenli psikolojik bir sorundan kaynaklanan yeni bir işyerinden uzaklaşma olgusu saptamışlardır. Başlangıçta işyerinde var olan rekabetten kaynaklanan psikolojik baskılarla ortaya çıktığı düşünülen, varlığı zaman geçtikçe kan kaybı gibi ölümcül olan, önce fark edilmeyen ve özellikle istifa ederek işyerlerinden ayrılan çalışanlar arasında sık görülen bu olguya, psikolojik şiddet “mobbing” adı verilmektedir (Tınaz, 2011, 7).

Leymann, (1990), mobbing kavramını; iş ve çalışma yaşamında, psikolojik terör ya da etik olmayan, ahlaksız iletişim anlamında kullanmıştır (Leymann, 1990,124). Terminolojide işyerinde buna benzer eylemleri ifade etmek için: bullying(zorbalık), “workor employe eabuse” (iş ya da iş gören tacizi), “mistreatment” (kötü muamele), “emotional abuse” (duygusal taciz), “victimization” (kurban etme), “intimidation” (gözdağı verme), “verbal abuse” (sözlü taciz), “horizontal violence” (yatay şiddet), psikolojik terör, psikolojik şiddet gibi kavramlar kullanılmaktadır (WHO, 2003, akt.Tınaz, 2011, 15-16).

Psikolojik şiddet, çalışanları buldukları örgütte huzursuz eden, çalışanların verimlerini düşüren ve çoğu zaman örgütten ayrılmalarına neden olan bir faktördür (Özyer ve Orhan, 2012).

Türkiye’de işyerinde çalışma koşullarında psikolojik şiddet davranışlarını ifade için kullanılan kavramlar ve kullanan araştırmacılar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Yavuz, 2007, 12)

Tablo 2.1. Mobbing Kavramına Karşılık Olarak Türkiye’de Kullanılan Kavramlar ve Kullanan Araştırmacılar

YAZAR	KAVRAM
Önertoy (2003)	Duygusal Taciz
Baltaş (2004)	Yıldırma
Baykal (2005)	Ruhsal Taciz
Tutar (2005)	Psikolojik Şiddet
Çobanoğlu (2005)	Duygusal Saldırı
Arpacıoğlu (2005)	Zorbalık
Tınaz (2006)	Psikolojik Taciz

Kaynak: Ocak, S.: (2008), “Öğretmenlerin Duygusal Taciz (Mobbing)’e İlişkin Algıları (Edirne İli Örneği” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaların 2000’li yılların başına dayandığı, araştırmacıların da psikolojik şiddeti karşılayacak farklı terimler kullandıkları görülmektedir.

Psikolojik şiddet üzerine araştırma yapanlar, Türkçede psikolojik şiddet olgusunu bir tek sözcükle ifade etmek yerine kavramı birden çok sözcükle tanımlamışlardır. Tanımlar, çalışanı iş yerinde yıldırmaya yönelik her türlü psikolojik tehdit anlamını içermektedir. Psikolojik şiddet duygusal ve psikolojik saldırı olmasına karşın sonuçları hem psikolojik hem fiziksel olabilmektedir (Tutar, 2004, 12).

Ülkemizde psikolojik şiddet araştırmalarının 2000’li yılların başlarında başladığı görülmektedir. Yukarıda yapılan tanımlara daha farklı tanım ve yaklaşımlar getirecek çalışmaların önü açılması ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmaların sayısının artması, makale ve tezlerin çoğalması psikolojik şiddet savaşında çok önem taşımaktadır.

Psikolojik şiddet herhangi bir demografik nedenden dolayı, mağduru rahatsız etmekle başlayan, kötü muamelelerle derinleşen sistemli uygulanan psikolojik terördür. Bu psikolojik şiddetin temel amacı mağduru hizaya çekmek, kontrol etmek ve terbiye etmektir. Bu yolla mağdur, şiddetçinin iradesini kabul etmeye zorlanmaktadır (Ergenekon, 2006).

Ülkemiz dışında yapılan araştırmalarda kullanılan terim, tanım ve kullanan araştırmacılar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo2.2 İşyerinde Psikolojik şiddete ilişkin Literatürde Kullanılan Bazı Sözcükler ve Tanımlar

Yazar	Terim	Tanım
Leymann 1996	Mobbing: işyerinde psikolojik Taciz/ Psychological terror: Psikolojik terör	Bir ya da birden fazla kiřinin genellikle bir kiři ile sistematik olarak (en az haftada bir), uzun dönemde (en az altı ay) dūřmanca ya da etik olmayan iletiřim kurması ve devam eden bu iletiřim sonucunda, dūřmanca davranıřlara maruz kalan kiřinin kendini yardıma muhtaç ve savunmasız hissetmesidir.
Salin, 2005	Workplace Bullying: İşyeri Zorbalığı	Bir veya birden fazla kişiye yöneltilen ve tekrar eden olumsuz davranışlar ile açıklanmaktadır. taraflar arasında açık bir güç eşişsizliği bulunur.
Brodsky, 1976	Harrasment: Taciz	Bir bireyin diğer bir bireye eziyet vermek,onu yıpratmak veya onun tepkisini çekmek amacıyla tekrar eden ve ısrarcı girişimlerde bulunmasıdır.
Wilson, 1991	Workplace Trauma: İşyeri Travması	Bir çalışanın, İşverenin veya yöneticinin; görünen ya da gizli, tekrar eden, kasıtlı ve kötü niyetli davranışlarının sonucunda kişiliğinin parçalanmasıdır.
Björkvist, Östermen ve Hjet-Back, 1994	Work Harassment: İşyeri Tacizi/ Aggression: Saldırıcılık	Herhangi bir sebeple kendini savunamayan bir ya da birden fazla birey zihinsel (kimi zaman da fiziksel) açıdan zarar vermek amacıyla yöneltilen ve tekrar eden davranışlardır.
Hoel ve Copper, 2000	Workplace Bullying: İşyeri Zorbalığı	Bir ya da birden fazla bireyin, belirli bir süre içinde devamlı olarak bir ya da birden fazla kişi tarafından olumsuz davranışlara maruz bırakılmasıdır. Tanıma göre, mağdur bu davranışlara karşı mücadele etmekte zorlanacağı bir pozisyondadır
Vartia, 2003	Workplace Bullying: İşyeri Zorbalığı	Bir veya birkaç kişinin üstü veya üstleri, astı veya astları, eř değer pozisyonda çalışan bir ya da birden fazla kişi tarafından devamlı ve tekrar eden olumsuz davranışlara maruz bırakıldığı ve hedef kişinin bu davranışlar karşısında kendisini savunmasız hissettiği bir süreçtir.
Naime ve Naime 2000	Workplace Bullying İşyeri Zorbalığı	Bir çalışanın (hedef kişinin) bir ya da birden fazla çalışan tarafından sürekli olarak kötü niyetli ve hedef kişinin sağlığını tehlikeye atacak olumsuz davranışlara maruz bırakılmasıdır.
Davenport, Schwartz ve elliott, 2003	Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz/ Emotional Abuse: Duyusal Taciz	Bir kişinin, diğer insanları kendi rızalarıyla veya rızaları dışında başka bir kişiye karşı etrafında toplaması ve sürekli kötü niyetli hareketlerde bulunma, ima, alay ve karşısındakinin toplumsal itibarını dūřürme gibi yollarla saldırgan bir ortam yaratarak onu işten çıkmaya zorlamasıdır.

Kaynak: Karatuna, I., Tınaz, P. (2010). İşyerinde Psikolojik Taciz: Sağlık Sektöründe Kesitsel Bir Araştırma, TÜRK-İş Yayınları, Ankara

Psikolojik şiddet kavramı Avrupa’da literatüre yeni giren bir kavramdır. Psikolojik şiddet araştırmacıları araştırmalarında mobbing kavramını karşılayacak farklı terimler de kullandıkları görölmektedir. Bu farklı terimlerden en fazla kullanılanı bullyingdir. Bullying kavramı Dan Olweus’un Norveç’te okul çocuklarının birbirine uyguladıkları fiziksel ve psikolojik şiddet üzerine yaptığı araştırmalarla popüler olmuştur (Leymann, 2006 akt. Tutar, 2004, 12). Adams, bullying kavramını sürekli kusur bulma, ve bireyi küçük düşürme anlamında kullanmaktadır (Adams, 1992, akt. Tutar, 2004, 12-13). Bu araştırma kaynaklarında da bullying ve mobbing terimleri aynı anlamda kullanılmaktadır.

2.2. Psikolojik Şiddetin Tarihçesi

Psikolojik şiddet kavramının ilk kullanıldığı yıllar 1960’lı yıllardır. Psikolojik şiddet kavramını ilk kullanan kişi hayvan davranışlarını inceleyen bilim adamı Konrad Lorenz'dir. Psikolojik şiddet kavramını, küçük hayvan gruplarının kendilerinden daha güçlü ve savunmasız (yalnız) bir hayvana grup halinde saldırmaları ve saldırdıkları hayvanı ortamlarından uzaklaştırmaları veya aynı yuvada yumurtadan çıkan kuşların aralarında en zayıf olan kardeşlerini yiyecek ve sudan uzak tutarak dışlamaları, iyice güçsüz bir duruma getirmeleri en son olarak da fiziksel olarak saldırmaları sonucunda ölümüne neden olmaları ve yuvanın dışına atılmasıyla son bulan durumun ifadesi olarak kullanmıştır (Westhuse, 2000, akt. Tınaz, 2011, 11).

İsveçli doktor Peter Heinmann (1972)mobbing kavramını Lorenz'den ödünç alıp kullanmıştır. Heinemann: bu terimi çocuklar arasındaki sorunun anlatımında kullanmıştır. Heinemann kendi sınıfları içinde tek bir çocuğa karşı küçük grupların yıkıcı ve yıpratıcı davranışlarını anlatmak için kullanmıştır (Heinmann,1972, akt. Leymann, 1996, 167). Heinemann, okul yaşantısında öğrenciler arasında görölen zorbalık ve taciz olaylarını ele aldığı “Çocuklar Arasında Grup Şiddeti” adlı kitabını yayınlamıştır. Dr. Heinemann, psikolojik şiddet (mobbing) sözcüğünü, çocuklar arasında görölen zorbalık ve şiddet hareketinin önü alınmazsa kurbanlarını ümitsizlik ve korku nedeniyle intihara kadar götürebileceğini anlatmak için kullanmıştır (Çobanoğlu, 2005, 26).

Norveç 1983'te üç ergenlik çağındaki gencin intihar etmeleri üzerine hükümet çok geniş çaplı bir araştırma başlatmıştır. Araştırmayı Dan Olweus yürütmüştür. Bu araştırmanın amacı okullardaki zorbalık ve kurbanlarının durumlarını ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Bu çalışmada mobbing yerine bullying “zorbalık” terimi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları dünyada özellikle Avrupa'da yankı uyandırmıştır. Araştırma sonunda çocukları ve gençleri korumak üzere başlatılan programlar 1990 yılından itibaren İngiltere, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulamaya koyulmuştur. İlk ve orta dereceli okullarda okuyan öğrencilerin %15'inden fazlasının, okullarda zorba ya da kurban rolünün içerisinde oldukları saptanmıştır (Olweus,1993, akt. Yavuz, 2007, 7).

İşyerlerinde de bir çeşit bezdirme, zorbalık yaşandığının fark edilmesi, ancak 1980'lerin sonlarına doğru gerçekleşmiştir. Kuzey Avrupa ülkelerinde çalışmalar yapan ve psikolojik şiddeti ilk kez ayrıntılı biçimde tanımlayan Leymann, 45 farklı psikolojik şiddet davranışı belirlemiştir. Leyman'a göre bu belirlediği 45 davranışın biri veya birkaçının işyerinde, en az altı ay boyunca, belirli bir düzende tekrar etmesi gerekir. Bu davranışa muhatap olan bir kişi, bir psikolojik şiddet süreci içindedir (Leymann, 1996, akt. Toker Gökçe, 2008, 16).

Avrupa'da, işyerlerinde psikolojik şiddete ilginin birden artmasının nedeni, ulusal radyo ve TV kanallarında işyerlerinde psikolojik şiddet yaşanıyor konusunun yüksek düzeyde işlenmesi ve dikkat çekici programların yapılmasıdır. Adams, 1988'de, İngiltere'de işyerlerinde yaşanan psikolojik şiddeti “işyeri zorbalığı” biçiminde adlandırmıştır. Adams bu zorbalığı BBC'de yayınladığı programlarla işlemiş ve toplumu bu konuda uyandırmıştır. Diğer taraftan ILO da 1998'de “işyerinde şiddet” içeren raporunda, psikolojik şiddete yer vermiştir. Söz konusu raporda İngiltere'de çalışanların %53'ünün psikolojik şiddet mağduru, %78'inin ise işyerinde psikolojik şiddete tanık olduğu belirtilmiştir (Toker Gökçe, 2008, 17).

2.3. Psikolojik Şiddet Davranış Süreci Aşamaları

Psikolojik şiddet, rahatsız edici davranışlarla kendini gösteren, zaman geçtikçe acı vermeye başlayan ve mağduriyetin artarak hız kazandığı bir süreçtir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki psikolojik şiddetin devam edip etmemesi insanların elindedir. Kurbanı zarar verici bir uygulama şeklinde başlayan çatışmalı süreç, en ağır sonuca, yıkıma varmadan önce, kendi içinde çeşitli aşamalarda da son bulabilir (Tınaz, 2011, 64).

Psikolojik şiddet bir durum değil, süreçtir. Mağdur, çoğu zaman kendisine yapılanların sebebini yaşadığı travmanın etkisiyle açıklayamaz. Sağlık çalışanları tarafından da teşhisi çok yanlış konulabilen bu yıkım ilerledikçe kurban üzerindeki yıkımı artmaktadır. Kurbanın süreç içerisinde yardım alamaması işten ayrılmasına kadar ilerler (Leymann, 1996, 165).

Leymann, işyerinde uygulanan psikolojik şiddet sürecini beş aşamada tanımlamıştır (Leymann, 2005, akt. Tınaz, 2011, 64-66).

2.3.1. I. Aşama: Çatışma

Bu aşamada, tetikleyici kritik bir olayın ortaya çıkması söz konusudur. Bu nedenle psikolojik şiddet, bazen tırmanmış bir çatışma gibi algılanabilir. Bu durum psikolojik şiddet süreci olmaya doğru gidebilir ve fark edilemeyebilir. Sonuçta davranış, kısa bir süre içinde, psikolojik şiddet davranışına dönüşür. Bu evrede mağdur, herhangi bir psikolojik veya fiziksel rahatsızlık hissetmeyebilir. Çatışma her zaman psikolojik şiddet olarak algılanmamalıdır (Tınaz, 2011, 65).

Çatışma psikolojik şiddetin başlangıç aşaması ve zemin oluşturma noktasıdır. Bu durum doğru bilirse çözümü için daha esnek ve yapıcı pozisyonlar alınarak sorun ortadan kaldırılabilir. Çatışma bireysel farklılıklardan, örgütsel ve grupsal sebeplerden doğabilir (Dangaç, 2008, akt. Yılmaz, 2008, 16).

2.3.2. II. Aşama: Saldırgan Eylemler

Psikolojik şiddet sürecinde ortaya çıkan davranışların tümünün, kişiyi işyerinden uzaklaştırmak amacıyla yapılan saldırı girişimli davranışlar olduğu söylenemez. Bununla birlikte taciz edici davranışlar, hemen her gün ve uzun bir süre düşmanca bir amaçla devam ederse; normal günlük iletişim içinde ortaya çıkan davranışlar olarak kabul edilemez. Bu davranışlar, zaman içerisinde şekil değiştirerek kişiyi, grup içinde yalnız bırakıp cezalandırmaya yönelik saldırgan eylemlere dönüşebilir. Saldırgan eylemlerin ve psikolojik saldırıların başlaması, psikolojik şiddet dinamiklerinin harekete geçtiğini gösterir (Tınaz, 2011, 64).

2.3.3 III. Aşama: Yönetimin Devreye Girmesi

Yönetim, sürecin ikinci aşamasında doğrudan doğruya yer almışsa da, bir önceki aşamada ortaya çıkan duruma önyargıyla yaklaşabilir. Olayları yanlış yargılayıp suçu, yalnız bırakılan psikolojik şiddet mağduruna bulma ve problemi başından atma eğilimini benimseyebilir. Bu noktada yönetim, negatif döngü içindeki yerini almış olur. Bireyin çalışma arkadaşları ve yönetim, bireyin işi ile ilgili temel nitelikleri yerine, kişisel özellikleriyle ilgili hatalar bulma ve kişiyi damgalamaya yönelik açıklamalar üretmeye başlarlar (Freeman, 1984, akt. Tınaz, 2011, 65). Bu aşamada yönetim, özellikle üzerinde taşıdığı “çalışma ortamının psikolojik durumunun kontrolü” sorumluluğu kabul etmeyerek veya ihmal ederek psikolojik şiddet süreci içindeki yerini alır ve mağdurun etrafında dönen dramda role katılmış olur (Tınaz, 2011, 65).

2.3.4 IV. Aşama: Yanlış Yakıştırmalarla Damgalanma

Psikolojik şiddete maruz kalan kişi, psikolojik şiddet nedeniyle karşılaştığı sorunları çözebilmek için psikolog ya da psikiyatristten destek almaya çalışırsa, özellikle yeterli eğitimden yoksun kişilerin çalıştığı işyerlerinde kişinin durumu hakkında geliştirilen yanlış yorumlar daha da artar. Bu aşama özel önem taşır. Çünkü bu yanlış yorumlar sonucunda psikolojik şiddet kurbanları “zor insanlar”, “akıl hastası” veya “paranoyak”

olarak damgalanırlar. Yönetimin yanlış tutum ve duruşu, psikolojik şiddetle ilgili yeterli bilgisi olmayan sağlık çalışanlarının tanıları, bu negatif döngüyü hızlandırır ve mağdurun aleyhinde çözümden uzaklaştırır. Kişi iyileşmek amacıyla çeşitli merkezlere başvurabilir. Ancak aldığı destek ya da yardımdan faydalanmasını sağlayıcı bir ortam yaratmak yerine, uzun süreli hastalık izinleri ile çalışma yaşamından uzaklaştırılması yolu tercih edilir. Hemen her zaman bu aşamanın sonunda işten çıkarılma veya zorunlu istifa vardır (Tınaz 2011, 66).

2.3.5. V.Aşama: İşine Son Verme

Psikolojik şiddeti örgüt yönetimi ve çalışanları görmezden geldiği, göz yumduğu, kışkırttığı için mağdur kendisini şiddetçi karşısında yalnız ve çaresiz görür. Böylece psikolojik şiddet süreci tamamlanmış olur (Tutar, 2004, 18).

İşyerinden uzaklaştırılan mağdura inanılmaması veya inanılmak istenmemesi, daha doğrusu psikolojik şiddetle mücadele edilmemesi sonucunda, kişinin yaşadığı duygusal gerilim ve onu izleyen psikosomatik hastalıklar devam eder ve yoğunlaşır. Psikolojik şiddet süreci sonunda işyerinden uzaklaştırılan kişi üzerindeki sarsıntı, travma sonrası stres bozukluğunu tetikler (Tınaz, 2011, 66).

2.4. Psikolojik Şiddet Tipolojisi

Leymann (1990), işyerinde psikolojik şiddet davranışlarını ilk tanımlayan araştırmacıdır. Leymann, örgütlerdeki bu davranışları beş ana grup altında toplamıştır. Bu davranışlar tek tek ele alındığında kabul edilemez, tahammülü zor görülmektedir. Söz konusu davranışlar, birçok kez hoş görülebilir veya davranışı yapanın kötü bir gününde olduğu düşünülerek anlayışla karşılanabilir. Ancak bu davranışlar sürekli ve değişik türlerde yapılırsa kasıtlı tacize dönüşür. Bu sistemli ve devamlı huzursuzluk terörünü tanımlamak için Leymann bir davranış tipolojisi geliştirmiştir.

Leymann (1990) İşyerlerinde çalışanların maruz kaldıkları psikolojik şiddet davranışlarını 5 bölümden oluşan 45 soru maddesi ile çalışanların uğradıkları psikolojik

şiddet davranışlarını tipoloji haline getiren ilk araştırmacıdır (Leymann, 1996, akt. Tokat, Cindiloğlu, Kara, 2011, 15-18).

Birinci Grup: Kendini gösterme ve iletişime yönelik saldırılar

- Üstünüz tarafından kendinizi gösterme olanaklarınız kısıtlanır.
- Görüş ve fikirleriniz sürekli ihmal edilir.
- Sözüünüz sürekli kesilir.
- Meslektaşlarınız veya birlikte çalıştığınız kişiler kendinizi gösterme olanaklarınızı kısıtlar.
- Yüzünüze bağırlır ya da yüksek sesle azarlanırsınız.
- Sağlıklı örgüt iletişimini sağlayamazsınız.
- Yaptığınız işler sürekli eleştirilir.
- Kendinizi sürekli bir çatışmanın içinde bulursunuz.
- Özel yaşamınız sürekli eleştirilir.
- Telefonla sürekli rahatsız ediliyorsunuz.
- Sözlü ve yazılı tehditler alıyorsunuz
- Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla ilişki reddedilir.

İkinci Grup: Sosyal ilişkilere saldırılar

- Çevrenizdeki insanlar sizinle konuşmazlar.
- Başkalarına ulaşmanız engellenir, kimseyle konuşamazsınız.
- Çalışma arkadaşlarınızdan uzakta bir ofiste çalışmak zorunda bırakılırsınız.
- Sanki orada değilmişsiniz gibi davranılır.

- Yöneticinin ya da birilerinin adamı olmakla suçlanırsınız.
- Kendinizi örgütün bir parçası gibi hissedemezsiniz.

Üçüncü Grup: *İtibara yönelik saldırılar*

- İnsanlar arkanızdan kötü konuşur.
- Asılsız söylentiler ortalıkta dolaşır.
- Gülünç durumlara düşürölürsünüz.
- Akıl hastasıymışsınız gibi davranılır.
- Psikolojik değerlendirme/inceleme geçirmeniz için size baskı yapılır.
- Bir özrünüz ile alay edilir.
- Sizi gülünç duruma düşürmek için yürüyüşünüz, jestleriniz veya sesiniz taklit edilir.
- Dini veya siyasi görüşünüzle alay edilir.
- Özel yaşantınızla alay edilir.
- Milliyetinizle alay edilir.
- Öz güveninizi olumsuz etkileyecek bir iş yapmaya zorlanırsınız.
- Çabalarınız yanlış ve küçültücü şekilde yargılanır.
- Kararlarınız sürekli sorgulanır
- Kararlara katılmanız engellenir.
- Kendinizi sürekli baskı altında hissedersiniz.
- Alçaltıcı isimlerle anılırsınız.

- Cinsel imalara maruz kalırsınız.

Dördüncü Grup: *Yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı*

- Sizin için hiçbir özel görev yoktur verilen işler geri alınır.
- Hak ve özgürlükleriniz kısıtlanır.
- Atama, terfi ve yönetsel işlemlerde sürekli engellerle karşılaşılırsınız.
- Sürdürmeniz için size anlamsız işler verilir ve işiniz sürekli değiştirilir.
- Sahip olduğunuzdan daha az yetenek gerektiren işlerde çalıştırılırsınız.
- Özgüveninizi etkileyecek işler verilir ve işiniz sürekli izlenir ve denetlenir.
- Nitelikleriniz dışında işiniz değiştirilir ve zor işler size verilir.
- Çalışma güç ve veriminizde düşüş yaşarsınız.
- Size mali yük getirecek genel zararlara uğrarsınız ve evinize zarar verilir.

Beşinci Grup: *Sağlığa doğrudan yapılan saldırılar*

- Fiziksel olarak ağır işler yapmaya zorlanırsınız.
- Fiziksel şiddet tehditleri yapılır.
- Gözünüzü korkutmak için hafif şiddet uygulanır.
- Fiziksel zarara uğrarsınız.
- Doğrudan cinsel taciz uygulanır.

Leymann, bu tipoloji maddeleriyle ölçmeye çalıştığı işyerindeki psikolojik şiddet davranışlarının algılanabilmesi için belirli şartların yerine gelmesi gerektiğini; işyerlerindeki her ruhsal, psikosomatik veya sosyal çatışma sorunlarının psikolojik şiddet olarak algılanamayacağını vurgulamıştır. Bir davranışın psikolojik şiddet olarak

algılanabilmesi için sistematik bir biçimde, sık sık, hemen her gün ve en az altı ay sürmesi gerekmektedir (Leymann, 1990,20).

2.5.Psikolojik Şiddetin Nedenleri

Psikolojik şiddet bir tek nedene bağlanamayacak karmaşıklıkta bir durum ve karışık bir süreçtir. Psikolojik şiddet nedenleri içerisinde; şiddetçinin psikolojisi ve bulunduğu şartlar, içinde bulunulan örgütün kültür yapısı, mağdurun bulunduğu koşullar, imkanlar, kişiliği ve psikolojisi, çatışma, ters düşme gibi manipülasyonlar gösterilirken; örgüt dışı etkeni olarak ise toplum kuralları, bakış açıları ve görenekler görülmektedir (Davenport ve diğ., 2003, 36-37).

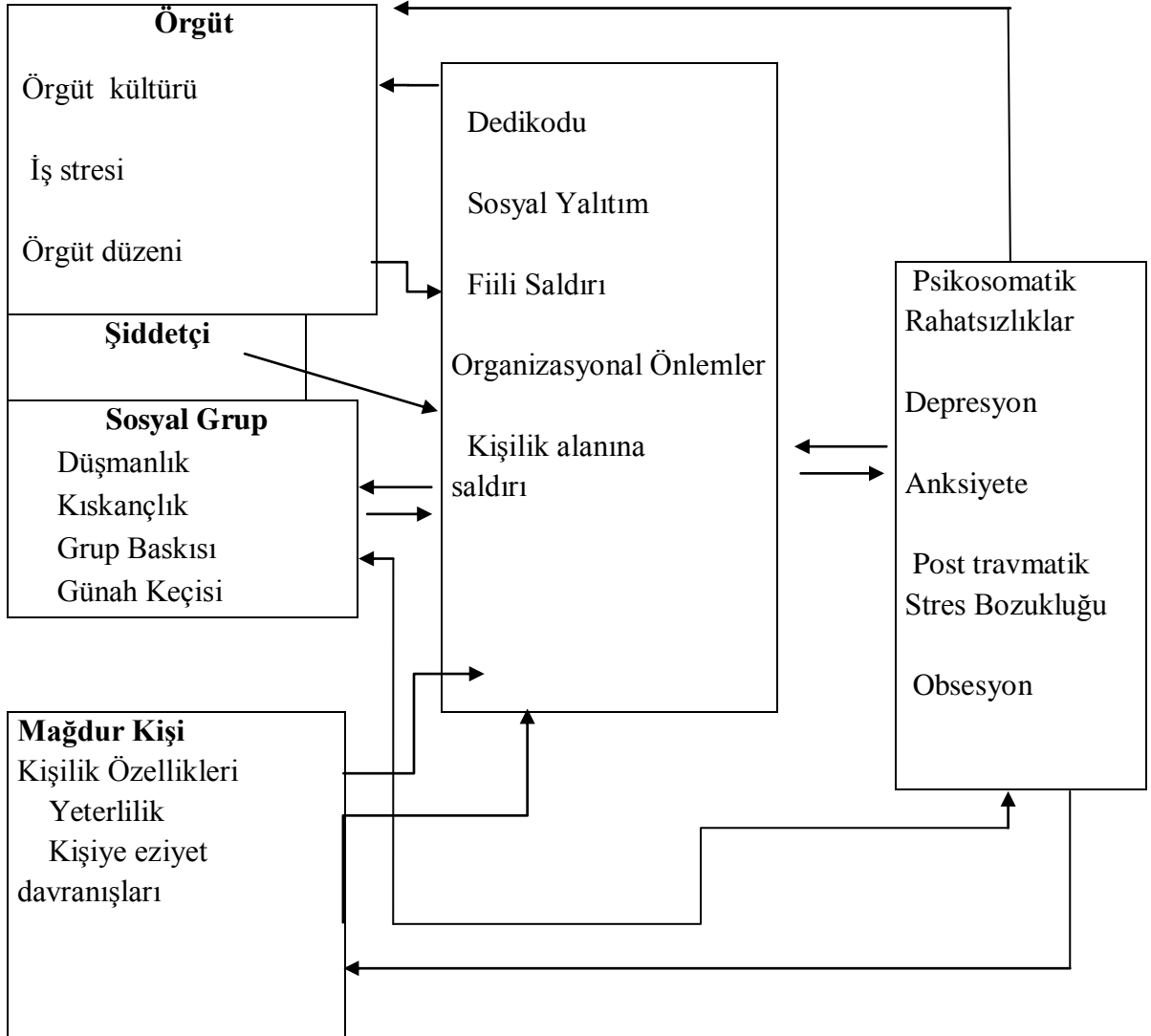
Almanya'da yapılan bir araştırmada; 96 psikolojik şiddet mağduru ve 118 kişiden oluşan deney kontrol grubu ile yapılan çalışma sonucunda; psikolojik şiddet mağdurlarının algılamaları göz önüne alınmış ve sonuç olarak örgüt iklimi, yüksek stres, çözülmemiş çatışmalar ve örgüt içi sorunlar psikolojik şiddetin en önemli nedenleri arasında algılandığı görülmüştür. (Zapf, 1999, 73).

Uygulamaya dayalı çalışmalar, işyerindeki psikolojik şiddetin iki nedeni olduğunu göstermektedir. Bunlar; mağdurun kişiliği ve psikososyal faktörlerdir (Einarsen, 1999, akt. Yaman, 2009, 30). Psikolojik şiddetin nedenleri, konu üzerinde çalışma yapan bilim insanları tarafından tartışılmakta olan bir konudur. Şiddet nedenini kesin kurallarla sınırlandırmak pek mümkün görülmemektedir. Psikolojik şiddetin nedeni olarak birçok olayın birleşmesi gösterilebilir. Psikolojik şiddete sebep olarak: kurumları, kişileri, toplumları, sosyal sistemlerini, örgüt iklimlerini, hatta mağdurları sorumlu tutan araştırmacılar vardır. Şiddet davranışlarından şartları ve tesadüfleri sorumlu tutan araştırmacılar da vardır (Zapf, 1999, 79-81).

Dağınık ve kaotik işyerleri psikolojik şiddetçileri motive eden bir ortamdır. Psikolojik şiddet, ülke, kültür ve yaptırımlara göre de farklı yerlerde farklılık göstermektedir (Yamada, 2004, akt. Martin, Lavan, 2010)

Psikolojik şiddetin neden algısı ülkelere ve toplumlara göre farklılık gösterir. Aynı ülke içerisinde farklı bölgelerde farklı algılama ve tutumları gözlemlemek de mümkündür. Bu sebeple sebepleri konusunda bir fikir birliği pek mümkün olmamıştır. Saha araştırmaları içerisinde en çok tercih edilen sebepleri Zapf (1999), Şekil 2.1. deki gibi özetlemiştir.

Şekil2.1.Psikolojik şiddetin nedenleri

Kaynak: Zapf, D.: (1999), "Organizational WorkGroup Related and Personal Causes of Mobbing/Bullying at Work", *International Journal of Manpower*, 20 (1-2), 71-81

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi Zapf (1999) psikolojik şiddetin sebeplerini;örgütsel nedenler, psikolojik şiddetçiden kaynaklanan nedenler, sosyal gruptan kaynaklanan nedenler ve mağdur kişiden kaynaklanan nedenler olarak dört grupta toplamıştır.

2.5.1. Örgütsel Nedenler

Leymann'a (1996) göre, psikolojik şiddete sebep olan örgütsel faktörler, kötü işyeri organizasyonu ve yetersiz liderliktir. Kötü organize edilmiş çalışma ya da üretim yöntemleri, ilgisiz ve bilgisiz yönetimler, çalışanların aşırı iş yükü, patron olma tutkusu, kötü iş organizasyonunun belirtileridir. Bu durumlar psikolojik şiddete sebep olabilmektedir.

2.5.2. Psikolojik Şiddetçiden Kaynaklanan Nedenler

Tutar (2004)'a göre Psikolojik şiddetçiler üstünlük kurmak, hedefindeki çalışanı buyruğu altına almak, sindirmek ve yok etmek arzusu ile psikolojik şiddete başvurmaktadırlar.

Çalışanların çatışmaya yatkın olması, çatışmanın birinci kaynağıdır. Çalışanın çocukluğundan beri çatışmaya elverişli bir kişilik geliştirmesi, ufak şeyleri büyük uyuşmazlıklara çevirmesine sebep olabilir. Bazen bu çalışanlar sebepsiz yere çatışma yaratırlar ve bu durumun zevkinden hoşlanırlar (Başaran, 1998, akt. Onbaş 2007).

2.5.3. Sosyal Gruptan Kaynaklanan Nedenler

Bir ülkenin inançları, felsefesi, insana verdiği değer o ülke içinde bulunan örgüt kültürlerine de yansımaktadır. İnsanların bir mal veya ürün gibi görüldüğü toplumlarda psikolojik şiddet daha yaygın görülmektedir. Bir toplumun insana ve zamana bakışı, yardımseverlik, işbirliği, farklılığa gösterdiği tolerans şüphesiz işyerlerindeki çalışanlara da yansımaktadır. Özellikle bireysellik, yenilikçilik, verimlilik, rekabet, sınırsız özgürlük gibi özellikler psikolojik şiddete ortam hazırlamaktadır (Çobanoğlu, 2005, 66-68).

2.5.4. Mağdur Kişiden Kaynaklanan Nedenler

Psikolojik şiddet mağdurları genelde kendilerine yapılan şiddetten bir parça sorumludur. Bu insanlar genellikle ilkeli, kendine yetebilen, kendini yönetebilen kişilerdirler. Çalıştıkları yere olan sadakatleri ve yaptıkları işle özdeşleşmiş olmaları ortak özellikleridir. Özellikle yaratıcı insanların ürettikleri yeni fikirler diğerlerini rahatsız ettiği için psikolojik şiddetin hedefinde olma olasılıkları yüksektir. Genellikle mağdurlar daha yüksek mevkilerdekilere tehdit oluşturdukları için hedef haline geldikleri görülmektedir (Davenport ve diğerleri 2003, 50-53).

2.6. Psikolojik Şiddetin Yönü ve Etki Alanı

Psikolojik şiddetin yönü; şiddeti uygulayan kişi ile mağdur kişi arasındaki ilişkinin boyut tanımıdır. Psikolojik şiddet olgusu işyerinde hem dikey bir hiyerarşik düzende hem de yatay fonksiyonlu düzende bireyler arasında meydana gelebilmektedir (Akgeyik, Güngör, Uşen ve Omay, 2009).

2.6.1. Hiyerarşik (Dikey) Psikolojik Şiddet

Hiyerarşik psikolojik şiddet, çeşitli nedenlerden dolayı üst yönetim veya amir tarafından direk kurbanaya yönelik, son derece saldırgan ve cezalandırıcı davranışların uygulanmasıdır. Yönetici örgütteki konumundan yararlanarak gücünü aşırı biçimde kullanmakta ve bunun sonucunda astlarına yönelik psikolojik şiddet davranışlarını gerçekleştirmektedir. Bu davranışı sert mizaçlı amirler gerçekleştirebileceği gibi astlarına arkadaş gibi davranan amirlerin de gerçekleştirdiği görülmektedir. Psikolojik şiddeti sergileme amirin kişiliği ile doğru orantıdadır. Amir astlarıyla aynı mesafede ise ve yapılan bir yanlıştan dolayı kişiyi herkesin gözü önünde aşağılıyorsa ya da elde edilen bir başarıdan dolayı kutluyorsa, sergilediği davranış, onun kişiliğinin bir yansımasıdır. Azarlayıcı aşağılayıcı bir davranış her zaman bir psikolojik şiddet davranışı olmayabilir. Ancak amir astlarındaki bazı kişilere yakın bazılarına ise mesafeli davranıyorsa psikolojik şiddet olgusunun ortaya çıkması kaçınılmazdır (Özcan, 2011, 21).

Liztce, amirlerin veya yöneticilerin personellerine karşı psikolojik şiddet davranışında bulunmasının olası sebeplerini şöyle sıralamaktadır (Kutlu, 2006, akt. Akşahin, 2012, 20).

- Amirlerin endişeleri(otorite kaybı, personelin tembelleşmesi, ortamın monotonluğu,)
- Personeli itici, sevimsiz bulmak,
- Personelde düzen ve disiplini sağlamak,
- Personelin sebep olduğu problemlere ve yarattığı kaosa karşı öç almak,
- psikolojik şiddet ortamından ve gerginlikten zevk almaktır.

Yeni bir yöneticiye veya yeni bir personele karşı bir üstünün psikolojik şiddet oluşturan davranışının sebebi; genelde askeri hizaya sokmak ya da potansiyel bir başkaldırıcıyı yok etmek için olduğu kabul edilirken, amirin astına psikolojik şiddet uygulamasının en yaygın ve en bilinen nedenlerini kendisinden daha fazla iş gören ve daha fazla başarılı olan astı nedeniyle örgüt içi pozisyon ve astının kendisinden daha genç veya yaşlı olması, kendisini veya astını koruyan birilerinin bulunması, çeşitli politik nedenler oluşturmaktadır (Savaş, 2007, akt. Tokat ve diğ., 2011,47).

Aşağıdan yukarıya doğru uygulanan psikolojik şiddette; çalışanların kendi aralarında kenetlenerek, amirlerine psikolojik şiddet uygulamaları çok nadir olsa da mümkün olabilmektedir. Bu durum genellikle dedikodu, yapılan olumlu işleri üst düzeyde iletişimini sağlamama , sürekli olumsuz geri bildirimler verme, işleri geciktirme ve sabote etme şeklinde olabilmektedir. Üst yönetimlerin bu tür durumlara karşı koruyucu önlemler almaları, çalışanların güvende olduklarını hissettirmeleri gerekmektedir (Tutar, 2004, 92-93).

Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre dikey şiddet daha çok yöneticilerden astlarına yöneltilmiş bir psiko-terör olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu araştırmada, yöneticilerin astlarına uyguladığı psikolojik şiddet %85 iken, eşit statüde olanların birbirlerine uyguladıkları şiddet, %15,7 olarak saptanmıştır. Bu rakamların verileri yöneticilerin psikolojik şiddet davranışları örgütsel ve pozisyon gücüyle ortaya çıktığı görülmektedir ve yönetim gücünü kötüye kullanmak olarak yorumlanabilir (Tokat ve diğ., 2011, 48).

2.6.2 Fonksiyonel (Yatay) Psikolojik Şiddet

Eşdeğerler arasında veya yatay psikolojik şiddette kurban, kendiyile aynı konumda bulunan iş arkadaşları, emsaller arasından seçilmiştir. Bu kurban genelde işyerine yeni gelmiş, yetenekli ve uzman bir insandır. Yeni gelen genellikle duygularını ve heyecanını saklamasını bilmeyen iş ortamının dinamiklerini bilmeyen bir bireydir ve iş ortamında kendisine yapılanlardan çok acı çekerek yalnızlaşır (Tınaz, 2011, 134).

Yatay psikolojik şiddet; kıskançlık, rekabet, çekememezlik gibi nedenlerden kaynaklanır. Örgüt yönetiminin psikolojik şiddete taraf olması, psikolojik şiddeti örgüt politikası haline getirir. Bu durumda mağdur sadece eşit statüdekilerle değil, aynı zamanda yönetim erkiyle de mücadele etmek durumunda kalır. Bu durum, mağdurun örgütsel yalıtılmışlığını arttırır ve örgütsel siniklik yaşamasına sebep olur. Yatay şiddet uygulayıcıları bunu kabul etmek istemezler. Bu zulmü, kurbanlarının iyiliği için yaptıklarını savunurlar (Tutar, 2004,93- 94).

2.7. İş Yerinde Psikolojik Şiddetin Etkileri

Psikolojik şiddet, sonuçları itibariyle çalışanlar ve örgütler üzerinde farklı birçok olumsuz etkisi olan bir eylemdir. Psikolojik şiddeti engellemede geç kalınırsa, çalışanlarda ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklar baş göstermekte, örgütlerde ise; verimlilik azalmakta ve deneyimli çalışanlar işten ayrılmaktadır. Bunun yanında ekip çalışması zorlaşmakta, çalışanlar arasındaki uyum ve eşgüdüm bozulmakta, örgütte bir güvensizlik hakim olmaktadır. Bu durumda başarılı iş sonuçlarının ortaya çıkması engellenmekte ve örgüt imajı zedelenmektedir (Özler, Mercan, 2009,109).

Psikolojik şiddet uygulayıcısı stratejik davrandığı için bu eylemi kontrol etmek ve devam ettirmek konusunda ipleri elinde bulundurur. Saldırganın davranışlarından direk örgüt ve mağdur zarar görür önlem alınması zordur (Naime, 2003).

Psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalanlarda psikolojik ve çeşitli fiziksel rahatsızlıkların baş gösterdiği, ekonomik ve sosyal açıdan zarar gördükleri görülmektedir.

Psikolojik şiddetin yoğun bir şekilde yaşandığı örgüt iklimlerinde, yaratıcılığın azaldığı, verim kayıplarının, iş ve işçi devrinin, işe gelmeme oranının yüksek olduğu mazeretlerin arttığı çeşitli araştırmalarca ortaya konulmuştur (Akça, İrmiş, 2006, akt. Yılmaz, 2008, 41).

2.7.1. Psikolojik Şiddetin Çalışanlar Üzerinde Etkileri

Psikolojik şiddete maruz kalan mağdur, içsel ortam kimliği konusunda belirsizlikler yaşar. Ben kimim? Kibirli üstün insan mı? Yoksa alt edilmiş, suçlu ve daha çok aşağılık bir yaratık mı? Birey bu soruları bilinç düzeyine getiremez. Şaşkınlık yaşar ve kimlik yitimine uğrar (Horny, 1993, 200).

Psikolojik şiddetin olduğu ortamlarda, çalışanları motive eden, güven veren, örgütsel bağlanmayı, kişi ile örgütü arasında psikolojik temas kurmayı sağlayan iklim ortadan kalkar. İş görenin aidiyet duygusu zayıflamakta, mağdurda iş ve yaşama karşı soğuma hisleri ile işten ayrılma niyeti güçlenmektedir (Tutar ve Akbolat, 2012,)

Psikolojik şiddet sürecinde tekrarlayan duygusal saldırılar, sürekli ve belli bir periyotta gerçekleşmektedir. Şiddet yavaş yavaş oluşmakta ve aynı insan vücudundaki yanık dereceleri gibi kişiler üzerinde farklı zararlı etkilere sebep olmaktadır (Özler, Mercan, 2009, 111). Tekrar eden psikolojik şiddet saldırılarının zararları tekil ve bir seferde patlayıp biten zararlar değil, yavaş oluşan birikimli zararlardır. Kafa karışıklığı ve yalıtılmışlık, psikolojik şiddet deneyiminin bir parçası olduğu için, tehlike sinyallerini anlamak ve semptomları hafif atlatmak pek mümkün olmamaktadır (Davenport ve diğ., 2003, 67).

Aşağıda verilen tabloda psikolojik şiddetin çalışanlar üzerinde meydana getirdiği etkileme dereceleri gösterilmiştir (Davenport ve diğ., 2003, 67-70).

Tablo2.3: Psikolojik Şiddet Eyleminin Etki Dereceleri

I.DERECE	II. DERECE	III.DERECE
<ul style="list-style-type: none">- Ağlama- Uyku bozuklukları- Alınganlık- Konsantrasyon bozukluğu	<ul style="list-style-type: none">- Yüksek tansiyon- Kalıcı uyku bozukluklar- Mide ve bağırsak sorunları- Konsantrasyon bozukluğu- Aşırı kilo alma veya verme- Depresyon- Alkol ve ilaç alışkanlığı- İşyerinden kaçma (sık sık işe geç kalma, işe gitmeme veya hastalık izinleri)- Alışılmadık korkular (ortada hiçbir neden yokken uçma, araba sürme ya da yalnızlık korkusu)	<ul style="list-style-type: none">- Şiddetli depresyon- Panik ataklar- Kalp krizleri- Diğer ciddi rahatsızlıklar- Kazalar- İntihar girişimleri- Üçüncü kişilere yönelik şiddet

Kaynak: Davenport, N.,Schwartz, R. D.,Elliott, G. P.: (2003), “Mobbing İşyerinde Duygusal Taciz”. (O. C.Önertoy,çev.), Sistem Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Psikolojik şiddet mağdurlarının %75’inde travmatik rahatsızlıklara rastlanmaktadır. Bu tür bir psikolojik travma, günlük psikolojik zorlanmalar yaşandığı zaman ortaya çıkmaktadır. Yaşanan bu psikolojik travmalar kişinin düşünce gücünü büyük ölçüde zayıflatmaktadır (Mikkelsen, Einarsen, 2002, 102 akt. Özler, Mercan, 2009,113). Araştırmacıların genel görüşüne göre travma sonrası stres bozukluğu hastalığı gözlenmektedir.

Aşağıda verilen tablo 2.4’te psikolojik şiddet mağdurlarında oluşan fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar gösterilmiştir.

Tablo2.4. Psikolojik şiddet mağdurlarında oluşan fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar

Yazarlar	Oluşan Etkiler
Leymann ve Gustafson, 1996, 251-275	Hafıza ve konsantrasyon bozuklukları, depresyon, yoksunluk ve kaygısızlık, kolay sinirlenme, genel huzursuzluk, saldırganlık, başarısızlık hissi, geceleri uyuyamama, karın ve mide ağrısı, ishal, kusma, kendini hastalıklı hissetme, iştah kaybı.
Vartia, 2003, 25-28	Depresyon, anksiyete, posttravmatik stres bozukluğu Uykusuzluk, sinir sistemi rahatsızlıkları, melankoli, konsantrasyon bozukluğu, sosyal fobi, iskelet sistemi rahatsızlıkları, intihar.
Mikkelsen ve Einarsen 2002, 88-89	Aşırı hassasiyet, kendine güvenin azalması, sürekli kabuslar görme anksiyete, uyku bozuklukları, çeşitli somatik problemler, konsantrasyon zorluğu, tepkili davranışlar, depresyon, kendine kızma.

Kaynak: Özler, D. E. ve Mercan, N.: (2009), “ Yönetmel ve Örgütsel Açından Psikolojik Terör”, Detay Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Tablo 2.4’de görüldüğü gibi psikolojik şiddet çalışanlar üzerinde birçok psikosomatik rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Yapılan araştırmalarda özellikle kişilerde post travmatik stres bozukluğu ve bunları takiben anksiyete, depresyon, tükenme sendromu, ve öğrenilmiş çaresizlik sendromunun oluştuğu gözlemlenmiştir (Özler ve Mercan, 2009, 112).

2.7.2 Psikolojik Şiddetin Örgütler Üzerine Etkileri

Örgütler için psikolojik şiddet kanser gibidir. Kötü hücreden başlayarak örgütün bütün yaşamsal organlarına yayılır. İyileştirici önlemler bir an önce alınmalıdır. Psikolojik şiddet örgütlerde stresli bir iklim oluşturur ve çalışanlarda baskı, bitkinlik ve yılgınlığa neden olur. Psikolojik şiddet nedeniyle çalışanlar örgüt bağlılığı ve sadakat duygularını kaybeder. Yeni iş memnuniyetsizliğinden dolayı kaçış yolu ve yeni işler aranmaya başlanır. Üst yönetim bütün saygınlığını ve itibarını yitirir (Tutar,2004, 108).

Davenport ve diğeri (2003, 112)'ne göre psikolojik şiddet örgütlerde, işin niteliği ve niceliğinde düşüş, iletişim ve takım çalışmalarının bozulması ve hoş olmayan insan ilişkileri, dedikodu, artan personel hareketi ve devinimi, hastalık izinlerinin artması, saygınlık ve güvenilirlikte kayıplar, danışmanların maliyeti, işsizlik sigortası talepleri, tazminatlar, mesleki gerilim talepleri, davalar ve mahkeme masrafları gibi sorunlara neden olur. Elvira ve diğeri ise (2003, akt. Özler ve Mercan 2009, 120).

Psikolojik şiddetin motivasyon azalması , psikoloji ve mantalitenin ve eşgüdümün bozulması, üretimin düşmesi ve bunlara bağlı terapi ücretlerinin ödenmesi gibi olumsuz sonuçlara neden olduğu ileri sürmektedir. Bunlara ek olarak psikolojik şiddete maruz kalan bireyde psikolojik sağlık şikayetleri, psikosomatik hastalık belirtileri artar. Çalışanların, sağlıklı iş görmeleri mümkün olmaz. Bu durum örgütün sağlıklı işleyişini engeller ve örgütü hastalıklı bir yapıya büründürür (Mikkelsen ve Einarsen, 2002, 403-404).

Psikolojik şiddet örgütlerde maliyet artışlarını beraberinde getirir. Deneyimli çalışanların işten ayrılmaları sonucu yeni eğitim ve işe alma masrafları oluşmaktadır. Şiddet mağdurlarının hukuki mücadeleleri de iş yerlerine ek külfetler ödetmektedir (Tetik, 2010, 86).

Bireye ve örgüte etkilerini sunduğumuz psikolojik şiddet davranışlarının beraberinde getirdiği psikolojik ve maddi maliyetleri de vardır. İşletmelerden kalifiye, yetişmiş iş gücü avına çıkmış şirketlerin çalışanlara yüksek maaş ve sosyal vaatler vererek çalışanları bünyesine kattığı bir çağda örgütlerin psikolojik şiddetten dolayı işçi kaybı yaşaması örgütün sağlıksız ve hastalıklı olduğunu gösterir. Hastalıklı örgüt de düşük verim, mutsuz ortam ve artan maliyetler anlamına gelmektedir (Davenport ve diğ., 2003, 146-147).

Davenport ve diğ. (2003) psikolojik şiddet sonucunda iş yerinde yaşanacak psikolojik ve maddi kayıpların olacağını belirtmişlerdir. Bu yaşanacak kayıpların bireyler, aileler, kuruluşlar ve toplum üzerinde yaratacağı etki Tablo 2.5'te sunulmuştur.

Tablo 2.5. Psikolojik ve Parasal Maliyetler

Etki Alanı	Psikolojik Maliyetler	Parasal Maliyetler
BİREYLER	<ul style="list-style-type: none">• Stres• Duygusal Rahatsızlıklar• Fiziksel Rahatsızlıklar• Kazalar• Tecrit edilme• Ayrılık acıları• Mesleki,kimlik kaybı• Arkadaşlıkların kaybı• İntihar/ cinayet	<ul style="list-style-type: none">• İlaçla ayakta tedavi• Terapi• Doktorların faturaları• Hastane faturaları• Kaza masrafları• Sigorta primleri• İşsizlik• Kapasite altı çalıştırılma• İş arama
AİLELER	<ul style="list-style-type: none">• Çaresiz kalma acısı• Karmaşa ve çatışmalar• Ayrılık ve boşanma acısı• Çocuklara etkileri• Ayrılma veya boşanma masrafları	<ul style="list-style-type: none">• Ailenin gelir kaybı• Ayrılma ve boşanma masrafları• Terapi
KURULUŞLAR	<ul style="list-style-type: none">• Anlaşmazlıklar• Hastalıklı şirket kültürü• Düşük moral• Kısıtlanmış yaratıcılık	<ul style="list-style-type: none">• Hastalık izinlerinin artması• Düşük verim• Düşük iş kalitesi• Uzmanlık kaybı• Çalışanlara tazminat ödeme• İşsizlik maliyetleri• Yasal işlem dava masrafları• Erken emeklilik
TOPLUM	<ul style="list-style-type: none">• Mutsuz bireyler• Politik kayıtsızlık	<ul style="list-style-type: none">• Sağlık masrafları• Sigorta masrafları• Malulen emeklilik taleplerinin artması

Kaynak: Noa Davenport, Ruth Distler Schwartz, Gail Pursel Elliott, İşyerinde Duygusal Taciz (çev. Osman Cem Öneroy), Sistem Yayıncılık, (2003), 146-147.

2.8. Psikolojik Şiddet İle Mücadele Etme Yöntemleri

Psikolojik şiddetle başa çıkabilmek için toplumun bütün organlarının beraber ve bilinçli hareket etmesi lazımdır. Şiddetle mücadelede bilgilendirme esastır. İnsan psikolojik şiddetin ne olduğunu bildiği ve özümsemediği zaman onu anlaması ve onunla mücadele etmesi

daha kolay olacaktır. Tüm işletmeler ve sendikalar bilmelidir ki psikolojik şiddet ortaya çıkıp ileri bir seviyeye ulaştığında zararlarını önlemek imkansız hale gelmektedir. Psikolojik şiddetle ilgili yapılacak ilk önlemler şunlar olmalıdır (Tınaz, 2006)

- Yaşanılan olgu ve sürecin adı konulmalı
- Önlemler alınmalı
- Toplumun tüm düzeyinde bilgilendirme sağlanmalı

2.8.1. Psikolojik Şiddet İle Bireysel Mücadele Etme Yolları

Psikolojik şiddet sürecinde erkek ve kadınlar birbirlerinden farklı tepkiler ortaya koymaktadırlar. Kadınlar konuşarak ve yazarak erkeklere oranla daha olumlu şeylerle kendilerini ifade ederken , erkekler doğalarının gereği öfke, şiddet, bağırıp çağırma, bazen saldırganlık yoluyla tepkilerini açığa vurur. Şiddeti yaşayan kimselerin endişe ve çöküntü içinde olmaları pek doğaldır fakat ömürlerinin sonuna kadar böyle yaşayamazlar (Çobanoğlu, 2005, 105).

Tutar, (2004, 138-140) psikolojik şiddetle başa çıkmak için: Özgüven ve özsaygıyı yükseltmek, öğrenilmiş acizlik ve siniklik içinde olmamak gerektiğini söylemiştir. Araştırmacılar psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalan kişilerin, en az düzeyde zarar görmeleri için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır (Arpacıoğlu, 2004, akt. Tokat ve diğ., 2011, 61-62).

- Psikolojik şiddete karşı açıkça itiraz edilmeli ve taciz edici söz ve davranışların önüne geçilmelidir. İlgili iş görenlerin yanına güvenebileceği ve gerekirse tanıklık edebileceği bir iş arkadaşı verilmelidir.
- Olaylar, verilen anlamsız emirler ve uygulamalar yazılı olarak kaydedilmelidir.
- İlk fırsatta zorbalara yetkili üstlere bildirilmeli, eşit konumda ya da üst ise yönetim kurulu ya da insan kaynaklarına durum raporu edilmelidir. Yüksek sesle psikolojik şiddet açığa çıkartılmalıdır.

- Gerekirse tıbbi yardım alınmalı ve bu önlem kanıt olarak gösterilmelidir.
- İş gören iş arkadaşlarıyla durumu paylaşmalıdır. Çünkü onlar da aynı şekilde rahatsız olabilirler. Böylece grupça başvuru daha da etkili olur.
- İş gören kendine güvenmeli ve değişimin değerine inanmalıdır.
- İş görene stresle başa çıkma yolları öğretilmeli ve yardımcı olunmalıdır. İyi ilişkiler psikolojik şiddet için önemli bir önlem olabilir. Meditasyon, yoga, gevşeme ve nefes tekniklerinden yararlanılmalıdır.
- Zorbalarla konuşurken iş görene rahat olabilmeleri için duyarlılık eğitimi verilmelidir. Kendine güven gerektiğinde hak arayabilme ve hayır diyebilme gücünü geliştirmek ancak bu tür eğitimlerle mümkün olabilmektedir.

2.8.2. Psikolojik Şiddet İle Örgütsel Mücadele Etme Yolları

Ahlaki olmayan davranışların duyurulması, açığa çıkartılması, bu davranışları herkese yaymak (Saygan ve Bedük, 2013) anlamları taşıyan “whistleblowing” teriminin adına uygun davranışlar sergilenmeli; psikolojik şiddet hiçbir zaman gizli tutulmamalıdır. Örgütlerin psikolojik şiddet riskini azaltmak, özenli ve destekleyici bir ortam yaratmak için Davenport ve diğerleri (2003, 116) 12 ilke belirlemiştir:

- 1) Kuruluşun amaçlarını ve çalışanlara nasıl davranılacağını açıklayan bir hedef saptaması. Bütün çalışanları aynı safta tutan bir görüş ve değerler saptaması.
- 2) Kuruluşun yapısı: Açıkça tanımlanmış raporlama düzeyleri.
- 3) İş tanımları: Görev ve sorumluluklar şeklinde tanımlanmış olması.
- 4) Personel politikaları: beklenen davranışları ve ahlaki standartlarını da içeren, kapsamlı, kalıcı ve yasal olmalı.
- 5) Disiplin konuları: Hızlı, tarafsız ve kalıcı olmalı.
- 6) Çalışanlar da örgütün hedef ve davranışlarını benimsemiş bu hedeflere ulaşma konusunda eğitilmiş olmalı.

7) İşe yeni girenler, sadece teknik özelliklerine göre değil, çeşitlilikle başa çıkabilme, sorun çözebilme ve kendi kendini yönetebilen bir ekip içinde çalışabilme gibi niteliklerle duygusal zekaları da göz önüne alınarak seçilmiş olmalı.

8) İş eğitimi ve personel gelişimi: Bütün çalışanlar için çok önemli ve değerlidir. Sistem, değişen çevrenin ihtiyaçlarını karşılar. Eğitimde teknik bilgiler ile birlikte insan ilişkilerine de önem verilir.

9) İletişim: Açık, dürüst ve zamanında olmalı.

10) Katılım, ekip çalışması, yaratıcılık, karar verebilme, güven, yetkilendirme: Örgüt hedeflerine ulaşmada personel katılımının mümkün olan en üst düzeye çıkaracak yapılar bulunmalı.

11) Sorun çözme/aracılık: Her düzeydeki sorunu çözmek için bir mekanizma olmalı. Sorunun gerçekten çözümlenip çözülmediği izlenmeli.

12) Çalışanlara yardım programları (ÇYP): Örgütte çalışanlara yardım programı olmalı. Bunun yokluğunda davranışsal risk tayini ve yönetimini içeren bir eşdeğeri bulunmalı.

2.9. Psikolojik Şiddet ve Hukuk

Psikolojik şiddet, kanıtlanması çok zor olan, mahkemelerce açılan davaların kanıt gösterme zorluğunun yaşandığı(%1) gibi duygu odaklı saldırılardır. Bu zorluk kurbanların başa çıkmakta ne kadar zorlandıklarını göstermeye yeter (Fitzgerald ve ark. 1997, akt: Martin, Lavan, 2010).

Günümüzde dünyanın hemen her yerinde iş yerlerinde psikolojik şiddet eylemlerinin artması sonucunda çalışanların korunması ve psikolojik şiddet eylemlerinin azaltılması için yasal düzenlemeler yapılamaya başlanmıştır (Özler, Mercan, 2009, 143).

İş hayatına ilişkin hakların sağlandığı gelişmiş ülkelerde, psikolojik şiddet kavramı hakkında farkındalık düzeyi yüksek olup, bu ülkelerde psikolojik şiddet davranışlarının cezai müeyyideleri bulunmaktadır. Yasal düzenlemelerin önleyici ve engelleyici etkileri olduğu düşünüldüğünde, Türk hukuk sisteminde psikolojik şiddet ile ilgili doğrudan bir hüküm

bulunmaması, mağdurların bu konuyla ilgili yapabileceklerinin ne kadar sınırlı olduğunu göstermektedir (Mercanlioğlu, 2010).

Dünya'nın birçok yerinde insanlar işyerlerinde psikolojik şiddeti yaşamakta ancak bunu bazen utandıkları için, bazen işten atılma korkusuyla, bazen de başka sebeplerden dolayı dile getirememektedirler. Birçok yabancı ülke bu konu ile ilgili kanunlar oluşturarak psikolojik şiddet uygulayıcılarını toplumun ihtiyaçlarına göre cezalandırmak istemiştir (Özkul ve Çarıkçı, 2010, 1).

2.9.1 Uluslararası Hukukta Psikolojik Şiddet

Günümüzde İsveç, Fransa, İngiltere, Belçika ve Polonya psikolojik şiddet ile ilgili yasal düzenlemelere yer vermiştir. Ancak Almanya, Avusturya, İsviçre, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı ülkelerde ise psikolojik şiddet ile ilgili çok sayıda araştırma yapmış olmalarına karşın direkt yasal bir düzenleme bulunmayıp, psikolojik şiddet mağdurlarını çeşitli mevcut düzenlemelerle korudukları görülmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde işverenlerin çalışanları her türlü şiddetten koruma yükümlülüğüne ilişkin yasal düzenlemeler getirme sorumlulukları vardır (İlhan, 2010, akt. Öğretmen, 2013, 27).

Hukuk karşılaştırması yapıldığında psikolojik şiddet kavramına farklı ülkelerin farklı düzenlemeler getirdiği görülmektedir. Avrupa'da psikolojik şiddet işçi onuruna yapılan bir davranış olarak değerlendirilirken, Amerika Birleşik Devletleri'nde konu eşitlik ilkesi ve cinsiyete bağlı ayrımcılık kapsamında değerlendirilmektedir. Çeşitli ülkelerin psikolojik şiddete karşı hukuki tutumları farklıdır (Özgün, 2011, akt. Öğretmen, 2013, 27):

2.9.2. Türk Hukuk Sisteminde Psikolojik Şiddet

Türk hukukunda doğrudan doğruya psikolojik şiddet ile ilgili bir madde bulunmamaktadır. Kişilik haklarının korunmasıyla ilgili kanunlarla psikolojik şiddet mağdurlarının hakları korunmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 2011 tarih ve 27879 sayılı ile resmi gazetede yayınlanan psikolojik şiddetin önlenmesine dair başbakanlık genelgesi ve Yeni

Türk Borçlar Kanununda yer alan işverenin iş yerinde psikolojik şiddeti engelleme yükümlülüğü maddesi de artık psikolojik şiddetin Türkiye’de de tanınmaya başlanan bir kavram olduğunu göstermektedir (İzmir ve Fazlıoğlu, 2011).

BÖLÜM 3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme ile verilerin toplanması, verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modeli ile yürütülmüştür. Bu çalışmada, İstanbul ili Fatih ilçesindeki ilk ve orta okul öğretmenlerinin psikolojik şiddet algıları belirlenmiş ve çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni 2012-2013 yılında İstanbul ili Fatih ilçesinde ilk ve orta dereceli devlet okullarında görev yapmakta olan 2500 öğretmendir. Araştırmanın evren ve örnekleme sunulan Tablo 3.1’ de görülebilir.

Tablo 3.1. Örneklem

Değişken		N	%	Değişken	N	%	
Öğretmenin Cinsiyeti	Kadın	303	60,1	Eğitim durumu	Ön Lisans	51	10,1
	Erkek	201	39,9		Lisans	393	78,0
Müdürün Cinsiyeti	Kadın	51	10,1		Yüksek lisans	52	10,3
	Erkek	453	89,9		Doktora	8	1,6
Medeni Durum	Evli	330	65,5	Okul türü	İlkokul	247	49,0
	Bekar	127	25,2		Ortaokul	220	43,7
	Dul	24	4,8		İlkokul ve ortaokul	37	7,3
Sendikaya Üye Olma	Üye olanlar	295	58,5	Branş	Sınıf	248	49,2
	Üye olmayanlar	204	40,5		Branş	256	50,8

Balcı'ya göre (2011, 106) büyüklüğü 2500 olan bir evreni $\alpha = .05$ anlamlılık ve % 5 hoşgörü düzeyinde 356 kişilik bir örneklem grubunun temsil edebileceği varsayılmaktadır. Bu sayıya ulaşmak için Fatih ilçesinde tesadüfi yollarla seçilen 40 ilköğretim okuluna uygulanan anket çalışmasına katılan 504 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ait bilgiler farklı değişkenlere göre gruplandırılmıştır. Buna göre öğretmenlerin 303'ü (%60,1) kadın ve 201'i (%39,9) erkektir. Öğretmenlerin birlikte görev yaptığı okul müdürlerine bakıldığında ise öğretmenlerin 51'i (%10,1) kadın ve 453'ü (%89,9) ise erkek müdür ile çalışmaktadır. Öğretmenlerin medeni durumlarına göre incelendiğinde ise 330'u (%65,5) evli, 127 (%25,2) bekar ve 24'ü (%4,8) duldur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 295'i (%58,5) bir sendikaya üye iken 204'ü (%40,5) herhangi bir sendikaya üye değildir. Eğitim durumlarına göre öğretmenlerin 51'i (%10,1) ön lisans, 393'ü (%78) lisans, 52'si (%10,3) yüksek lisans ve 8'i ise (%1,6) doktora mezunudur. Öğretmenlerin 247'si (%49) ilkokulda, 220'si (%43,7) ortaokul ve 37'si (%7,3) ise ilkokul-ortaokul birleşik okullarda görev yapmaktadır. Son olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin branşlarına bakıldığında 248'i (%49,2) sınıf öğretmeni ve 256'sı (%50,8) branş öğretmenidir.

Ankete katılan öğretmenlerin %10,3'ü yüksek lisans ve %1,6'sının doktora yapmış olması olumlu bir durumdur fakat yeterli değildir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %60,1'i kadın %39,9'u erkektir; bu durumda kadın müdür oranının fazla çıkması beklenirken bu oran 1/9 erkekler lehinedir. Kadın idarecilerin okullarda kadın öğretmen nüfus oranının çok altında olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Birinci bölümde öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin kişisel bilgilerden oluşan 13 soru yer almaktadır. İkinci bölümünde Leymann'ın (1996) ölçeğinden Onbaş'ın (2007) uyarladığı beşli Likert tipindeki Psikolojik Şiddet Algı Ölçeği kullanılmıştır. Üçüncü

bölümde ise öğretmenlere, psikolojik şiddete öğretmenlerin tepkileri, psikolojik şiddeti uygulayanlar ve psikolojik şiddetin nedenleri hakkında üç soru yöneltilmiştir (Ek2).

Psikolojik Şiddet Algı Ölçeği öğretmenlerin okuldaki psikolojik şiddet durumuna ilişkin algılarını ölçmek amacıyla, dört alt boyutu olan, toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki boyutlar ve bu boyutlarda yer alan maddeler, *iletişim biçimine saldırılar* (1, 2, 3, 4, 5, 6. maddeler), *sosyal ilişkilere saldırılar* (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. maddeler), *itibara saldırılar* (14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25. maddeler), ve *göreve yönelik saldırılar* (26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35. Maddeler) şeklinde belirlenmiştir (Ek1). Ölçek maddelerinin derecelendirilmesi “Hiçbir Zaman” = 1, “Nadiren” = 2, “Bazen” 3, “Çoğunlukla” = 4, “Her Zaman” = 5 puan şeklinde yapılmıştır. Tablo 3.1. ‘de psikolojik şiddet ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin Alpha değerleri ve faktörlerin açıkladığı varyans oranları verilmektedir.

Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılığını gösteren Alpha değerleri “iletişim biçimine saldırılar” alt boyutu için 0,81; “sosyal ilişkilere saldırılar” alt boyutu için 0,85; “itibara saldırılar” alt boyutu için 0,90 ve “göreve yönelik saldırılar” alt boyutu için 0,92 olarak belirlenmiştir.

3.4. Verilerin analizi

Araştırma kapsamında kullanılan Okulda Psikolojik Şiddet Anketi’neait puanların normallüğünün denetlenmesi amacıyla yapılan Bir Örneklem Kolmogrov-Smirnov testi sonucunda, ölçek puanlarının dağılımının normal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=,00$; $p<.05$). Buna göre daha sonra uygulanacak testler için dağılımın normal olmadığı varsayımı kabul edilmiş ve fark analizleri non-parametrik testlerden; Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır.

BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada toplanan verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

4.1. Öğretmenlerin Okuldaki Psikolojik Şiddet Algıları İle İlgili Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okuldaki psikolojik şiddete ilişkin algıları psikolojik şiddetin alt boyutlarına göre incelenmiş ve bulgular Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin Okuldaki Psikolojik Şiddete İlişkin Algı Düzeyleri

Boyutlar	<i>N</i>	\bar{X}	SS
İletişim Biçimine Saldırılar	504	1,76	,77
Sosyal İlişkilere Saldırılar	504	1,36	,61
İtibara Saldırılar	504	1,39	,56
Göreve Yönelik Saldırılar	504	1,39	,63

Öğretmenlerin okuldaki psikolojik şiddete ait algı düzeylerini belirlemek için katılımcıların ölçeğin alt boyutlarından aldıkları madde puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelenmiştir. Buna göre öğretmenlerin “İletişim Biçimine Saldırılar” alt boyutunda aldıkları madde puanlarının aritmetik ortalaması 1,76 ve standart sapması 0,77’dir. “Sosyal İlişkilere Saldırılar” alt boyutunda aldıkları madde puanlarının aritmetik ortalaması 1,36 ve standart sapması 0,61’dir. “İtibara Saldırılar” alt boyutunda ise öğretmenlerin aldıkları madde puanlarının aritmetik ortalaması 1,39 ve standart sapması 0,56’dır. Son olarak “Göreve Yönelik Saldırılar” alt boyutunda öğretmenlerin aldıkları madde puanlarının aritmetik ortalaması 1,39 ve standart sapması 0,63 olarak bulunmuştur.

Genel olarak katılımcıların okulda psikolojik şiddete yönelik algı düzeyleri ölçeğin alt boyutlarında düşük düzeyde olduğu ve puanlar arasında farklılaşmanın az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Onbaş'ın (2007), Gülle'nin (2013), Doğan'ın (2010), Ocak'ın (2007) Yavuz'un (2007) yapmış oldukları çalışmada da aynı paralellikte sonuçlar görülmektedir. Ülkemizde genel olarak psikolojik şiddet algı seviyesi araştırmalarda düşük çıkmaktadır. Okullarda psikolojik şiddetin az olması ya da olmaması bu durumun nedeni olarak gösterilebilir.

Ülkemizdeki iş yerinde psikolojik şiddet konusu araştırmaları 2000'li yılların başlarında yapılmaya başlanmıştır (Tutar, 2004, 15). Bu durum psikolojik şiddetin yeni tanınmaya başlandığını ve çalışanların algı düzeylerinin düşüklüğünün nedeni olabilir.

4.2. Psikolojik Şiddet Algılarının Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarının cinsiyet, yaş, öğretmenlik kıdemi, okulda çalışma süresi, medeni durum, eğitim durumu, okulun öğretmen sayısı, sendikaya üyelik, okul müdürünün cinsiyeti, okul müdürünün kıdemi değişkenleri açısından incelenmiştir.

4.2.1. Psikolojik Şiddet Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo-4.2. Öğretmenlerin algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
İletişim Biçimine Saldırılar	Kadın	303	251,67	76256,00	30200,00	-,164	,870
	Erkek	201	253,75	51004,00			
	Toplam	504					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	Kadın	303	246,05	74552,00	28496,00	-1,308	,191
	Erkek	201	262,23	52708,00			
	Toplam	504					
İtibara Saldırılar	Kadın	303	242,66	73526,00	27470,00	-1,886	,059
	Erkek	201	267,33	53734,00			
	Toplam	504					
Göreve Yönelik Saldırılar	Kadın	303	251,67	76256,00	30200,00	-,164	,870
	Erkek	201	253,75	51004,00			
	Toplam	504					

Araştırmaya katılan öğretmenlerin algıladıkları psikolojik şiddetin öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($U=30200$, $p>.05$), sosyal ilişkilere saldırılar ($U=28496$, $p>.05$), itibara saldırılar ($U=2747$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($U=30200$, $p>.05$) grupların öğretmenlerin sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Katılımcıların algıladıkları psikolojik şiddet öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği istatistiksel olarak görülmektedir. Araştırmada kadın erkek arasında psikolojik şiddete uğrama konusunda bir istatistik farkının olmaması kadınların okul ortamında cinsiyetlerinden dolayı ezilmedikleri; Psikolojik şiddetçilerin şiddet eylemlerini yapmak için cinsiyet ayrımı yapmadıkları yorumları yapılabilir.

Ocak'ın (2007) yapmış olduğu çalışmada Edirne ilindeki öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında de aynı paralellikte bulguları görülmektedir. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu öğretmen adayı öğrencilerinin cinsiyet ayrımına göre

psikolojik şiddet sonuçlarında da; psikolojik şiddet algılanmasında cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (Durukan, Can, Gökteş, Arıkan 2005). Abay'ın (2009) araştırmasında cinsiyet değişkenleri bakımından öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Cemaloğlu ve Ertürk'ün (2007) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre erkek öğretmenlerin okullarda daha çok psikolojik şiddete maruz kaldığı sonucuna varılmıştır.

Yıldırım'ın (2010) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre Kırıkkale örneğinde öğretmenlerin cinsiyetleri bakımından kadın öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıklarını saptanmıştır. Ertürk'ün (2005) yapmış olduğu araştırmaya göre erkek çalışanların oranının kadınlardan daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıklarını saptamıştır.

Çalışmalarında erkeklerin kadınlardan daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığını belirleyen Cemaloğlu ve Ertürk (2007), bu durumu kadınları koruma ve kollama duygusu içinde olan bir toplum olduğumuz tezine bağlamıştır. Yazarlar, ülkemizde kadınlara karşı pozitif ayrımcılık yapıldığı ve bu yüzden erkeklerin psikolojik şiddetten daha fazla etkilendiğini belirtmektedir.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda erkek ve kadınların psikolojik şiddete maruz kalma algılarının farklı araştırmalarda farklı sonuçlar verdiği görülmektedir.

4.2.2 Psikolojik Şiddet Algılarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algılarının öğretmenlerin yaşlarına göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.3'te de verilmiştir.

Tablo4.3. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenlerin Yaşına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	Sd	p	Fark olan gruplar
İletişim Biçimine Saldırılar	20-29	90	256,07	,093	3	,993	
	30-39	219	251,07				
	40-49	111	251,53				
	50 ve üzeri	84	253,69				
	Total	504					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	20-29	90	224,54	11,6 43	3	,009*	20-29 ile 40-49*
	30-39	219	241,92				20-29 ile 50 ve üzeri*
	40-49	111	278,82				30-39 ile 40-49*
	50 ve üzeri	84	275,26				
	Total	504					
İtibara Saldırılar	20-29	90	239,34	1,461	3	,691	
	30-39	219	250,79				
	40-49	111	262,94				
	50 ve üzeri	84	257,24				
	Total	504					
Göreve Yönelik Saldırılar	20-29	90	256,07	,093	3	,993	
	30-39	219	251,07				
	40-49	111	251,53				
	50 ve üzeri	84	253,69				
	Total	504					

*p<.05

Öğretmenlerin yaşlarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($x^2_{(3)}=.093$, $p>.05$), itibara saldırılar ($x^2_{(3)}=1.461$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($x^2_{(3)}=0.93$, $p>.05$) grupların sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak öğretmenlerin yaşlarına göre

algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda grupların sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2_{(3)}=11.643$, $p<.05$). Söz konusu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre 20-29 ve 40-49 yaşları arasında, 20-29 ve 50 yaş üzeri ve 30-39 ve 40-49 yaşları arasındaki öğretmenlerin sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin yaş değişkenine göre; iletişim, itibar ve göreve yönelik alt boyutlarda anlamlı bir istatistiksel algı farkı görülmemektedir. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda 40-49, 50 ve üzeri yaş grubunun psikolojik şiddet algı boyutunun yüksek, 20-29 grubunun psikolojik şiddet algı düzeyi düşük olduğu gözlemlenmektedir. 40-49, 50 yaş üzeri öğretmenlerin algılarındaki yüksekliğin sebebi, meslek hayatlarında maddi ve manevi doygunluğa ulaşmak, kendini geliştirme çabasının olmaması, çevreden gelen uyarıların bir çoğuna alınganlık göstermeleri yaş artışı ile birlikte gelen tükenmişlik düzeyinin artmış olması söylenebilir. Genel olarak Fatih ilçesindeki öğretmenlerin yaşları arttıkça psikolojik şiddete maruz kalmaları oranının da arttığı gözlemlenmektedir.

Yavuz'un (2007), Süleyman Demirel Üniversitesi çalışanlarının üzerine yapmış olduğu çalışmada yaş değişkeninin psikolojik şiddet algılamada anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna varmıştır. Erdoğan'ın (2012) yapmış olduğu çalışma Yavuz'un öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamalarındaki yaş değişkeni çalışmasının sonuçlarını destekler niteliktedir. Yılmaz'ın (2008) yapmış olduğu çalışmada Kars örneğinde orta yaş ve üzeri öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı sonucunu bulmuştur.

Ertek'in (2009), araştırma sonuçlarında: genç öğretmen kavramını; 40 yaş altı öğretmenler olarak sınırlandırmıştır ve bu durumda genç öğretmen nüfusu tüm öğretmenlerin %76,3'ü olduğunu belirlemiştir. Bu orana bakarak genç öğretmenlerin öğretmen nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu için; psikolojik şiddete daha fazla uğrama olasılıklarının normal bir sonuç olduğunu savunmaktadır.

Leymann'ın (1996, Akt. Davenport ve diğ. 2003), İsveç'te yapmış olduğu araştırmalarda psikolojik şiddetin daha çok genç insanlara uygulandığını öne sürmektedir. Norveç'te yapılan bir araştırmaya göre yaşlı insanların genç insanlardan daha fazla psikolojik şiddet riski altında olduğunu öne sürmektedir (Einarsen, Skogstad, akt. Davenport ve diğ., 2003, 9). Bu çalışmanın verilerine baktığımızda her yaştaki çalışanın olası psikolojik şiddet mağduru olma riski taşıdığı söylenebilir.

4.2.3. Psikolojik Şiddet Algılarının Branş Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin branşlarına göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.4. de verilmiştir.

Tablo4.4. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Branş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	U	z	p
İletişim Biçimine Saldırıları	Sınıf	248	253,89	62965,00	31399,00	-,220	,826
	Branş	256	251,15	64295,00			
	Toplam	504					
Sosyal İlişkilere Saldırıları	Sınıf	248	273,04	67714,00	26650,00	-3,338	,001*
	Branş	256	232,60	59546,00			
	Toplam	504					
İtibara Saldırıları	Sınıf	248	260,68	64647,50	29716,50	-1,256	,209
	Branş	256	244,58	62612,50			
	Toplam	504					
Göreve Yönelik Saldırıları	Sınıf	248	253,89	62965,00	31399,00	-,220	,826
	Branş	256	251,15	64295,00			
	Toplam	504					

*p<.05

Öğretmenlerin branşlarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre iletişim

biçimine saldırılar ($U=31399$, $p >.05$), itibara saldırılar ($U=29716.50$, $p >.05$) ve göreve yönelik saldırılar ($U=31399$, $p >.05$) alt boyutlarında öğretmenlerin sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda ise branşlarına göre öğretmenlerin sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur ($U=26650$, $p <.05$). Sınıf öğretmenlerinin sıra ortalamaları 273.04 ve branş öğretmenlerinin sıra ortalamaları 232.60 olarak bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerinin psikolojik şiddete algılarının branş öğretmenlerinden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin branş değişkenlerine göre algıladıkları psikolojik şiddet istatistiksel olarak iletişim, itibara yönelik ve göreve yönelik değişkenler bazında anlamlı bir farklılık göstermezken ; sosyal ilişkilere yönelik saldırılar değişkeninde sınıf öğretmenlerinin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Erdoğan'ın (2012) yapmış olduğu araştırma sonuçları araştırmanın sonuçlarının tam tersi bulgular elde edilmiştir. Eğerci'nin (2009) yapmış olduğu araştırmada da sınıf öğretmenlerinin psikolojik şiddet konusunda branş öğretmenlerinden daha az psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Ertek'in (2009) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre öğretmenlerin psikolojik şiddete hedef seçilmesinde branşlarının bir etkisi olmadığı hipotezi kabul görmüştür. Varılan sonuçlara bakıldığında psikolojik şiddet davranışlarının eğitim kurumlarında varlığı göz önündedir ve sonuçlar araştırmalara göre farklılık göstermektedir.

4.2.4. Psikolojik Şiddet Algılarının Öğretmenlerin Kıdem Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin kıdemlerine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.5.'de de verilmiştir.

Tablo4.5. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenin KıdemineGöre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	Sd	p	Fark olan gruplar
İletişim Biçimine Saldırılar	1-5 yıl	100	225,39	9,04	4	,060	
	6-10 yıl	101	241,07				
	11-15 yıl	121	251,24				
	16-20 yıl	81	284,33				
	21 ve üzeri	101	266,76				
	Total	504					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	1-5 yıl	100	237,92	12,73	4	,013*	1-5 ile 16-20* 6-10 ile 16-20* 11-15 ile 16-20*
	6-10 yıl	101	231,89				
	11-15 yıl	121	243,31				
	16-20 yıl	81	295,04				
	21 ve üzeri	101	264,44				
	Total	504					
İtibara Saldırılar	1-5 yıl	100	242,81	1,89	4	,756	
	6-10 yıl	101	246,06				
	11-15 yıl	121	265,05				
	16-20 yıl	81	259,69				
	21 ve üzeri	101	247,74				
	Total	504					
Göreve Yönelik Saldırılar	1-5 yıl	100	263,83	2,47	4	,650	
	6-10 yıl	101	245,68				
	11-15 yıl	121	253,62				
	16-20 yıl	81	263,33				
	21 ve üzeri	101	238,07				
	Total	504					

* p<.05

Öğretmenlerin mesleki kıdem yıllarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($x^2_{(4)}=9.04$, $p>.05$), itibara saldırılar ($x^2_{(4)}=1.89$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($x^2_{(4)}=2.47$, $p>.05$) grupların sıra ortalaması

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak öğretmenlerin mesleki kıdem yıllarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda grupların sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2_{(4)}=12.73$, $p<.05$). Söz konusu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre 1-5 ve 16-20 yılları arasında, 6-10 ve 16-20 ve 11-15 ve 16-20 yılları arasında mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Araştırmada, öğretmenlerin kıdem değişkenine göre iletişim, itibar ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında anlamlı bir istatistiksel fark bulunmamıştır. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma gözükmemektedir. Bu farklılaşma 16-20 yılları arasında kıdeme sahip öğretmenlerin algılarında daha çok olduğu görülmüştür. 16-20 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinde daha olgun yaşta olmaları, sosyal ilişkiler konularında daha duyarlı olmaları, kıdemleri arttıkça daha fazla özen görmek istemeleri şeklinde yorumu yapılabilir.

Benzer bir bulguya Ertek'in (2009) yaptığı araştırmada da rastlanmaktadır. Ekinci'nin (2012) araştırma sonucuna göre ortaöğretim öğretmenlerinin psikolojik şiddet algıları, kıdem değişkenleri bakımından anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Onbaş'ın (2007) araştırma sonucundaki bulgular hizmet süresi arttıkça psikolojik şiddete uğrama oranının düştüğünü göstermektedir. Yıldırım'ın (2010) araştırma sonucuna göre öğretmenlerin öğretmenlikteki kıdem değişkenleri, psikolojik şiddet algılamaları konusunda anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Çomak'ın (2011) yapmış olduğu araştırmada 0-5 yıl, 21 yıl ve üstü kıdemdeki öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Eğerci'nin (2009), yapmış olduğu ilköğretim okullarındaki öğretmenler üzerindeki çalışmasında kıdem yılı düşük olan öğretmenlerin kıdemleri yüksek öğretmenlerden daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Bu veriler doğrultusunda

öğretmenlerin kıdem yılı ve psikolojik şiddet algıları arasında bir genelleme yapmak pek mümkün görülüyor. Yapılan araştırmalarda farklı alt boyutlarda farklı sonuçların çıktığı görülmektedir.

4.2.5. Psikolojik Şiddet Algılarının Öğretmenlerin Kurumda Çalışma Süresi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin kurumda çalışma sürelerine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.6.'de de verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin öğretmenlerin Kurumda Çalışma Süresine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	Sd	p	Fark olan gruplar
İletişim Biçimine Saldırılar	1-2 yıl	168	235,26	8,31	3	,040*	1-2 ile 11 yıl ve üstü* 3-5 ile 11 yıl ve üstü*
	3-5 yıl	135	244,46				
	6-10 yıl	100	256,04				
	11 yıl ve üstü	100	286,26				
	Total	503					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	1-2 yıl	168	246,04	6,31	3	,097	
	3-5 yıl	135	241,22				
	6-10 yıl	100	246,32				
	11 yıl ve üstü	100	282,25				
	Total	503					
İtibara Saldırılar	1-2 yıl	168	242,36	1,26	3	,737	
	3-5 yıl	135	253,43				
	6-10 yıl	100	258,77				
	11 yıl ve üstü	100	259,49				
	Total	503					
Göreve Yönelik Saldırılar	1-2 yıl	168	245,89	1,11	3	,773	
	3-5 yıl	135	256,41				
	6-10 yıl	100	246,46				
	11 yıl ve üstü	100	261,86				
	Total	503					

*p<.05

Öğretmenlerin çalışma sürelerine göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyal ilişkilere saldırılar ($\chi^2_{(3)}=8.31$, $p>.05$), itibara saldırılar ($\chi^2_{(3)}=1.26$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($\chi^2_{(3)}=1.11$, $p>.05$) grupların sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak öğretmenlerin çalışma sürelerine göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar alt boyutunda grupların sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2_{(3)}=8.31$, $p<.05$). Söz konusu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre 1-2 ve 11 yılları arasında ve 3-5 ve 11 yıl ve üstü çalışma süresine sahip öğretmenlerin iletişim biçimine saldırılar alt boyutunda elde ettikleri puanların sıra ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Öğretmenin bulunduğu kurumda hizmet süresi değişkenine göre itibara, göreve ve sosyal ilişkilere yönelik saldırılar alt boyutunda anlamlı farklılaşmalar görülmezken; iletişim biçimine saldırılar alt boyutlarında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu durum, kurumda çalışma süresi 11 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin daha çok psikolojik şiddete maruz kaldıklarını algıladıkları görülmüştür. Kurumlarda çalışma süresi ile psikolojik şiddet doğru orantıda arttığı ya da görülmektedir. Ertek'in (2012), yapmış olduğu çalışmada bu çalışmayı destekler nitelikte bulgulara rastlanmıştır. Ertek'in sonucuna göre kurumda 5 yıla kadar olan çalışanlarda en az; 11 yıl ve üstü çalışanlarda en çok psikolojik şiddet algısına rastlanmıştır. Doğan'ın (2010) yapmış olduğu çalışmaya göre kurumda hizmet süresi değişkenine göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Yavuz'un (2007), Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi çalışanları üzerine yaptığı incelemede de sonuçlar bu çalışma sonuçlarına yakın verilerdedir. Akşahin'in (2012), yaptığı çalışmada öğretmenlerin kurumda çalışma yılları psikolojik şiddet algılamalarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna varmıştır.

Yapılan çalışmada kurumda bulunma yılı düşük olan çalışanların kıdemli çalışanlara oranla iletişime saldırılar alt boyutunda daha az psikolojik şiddete maruz

kaldıkları algısı görülmektedir. Bu durum kurumda çalışma yılı artan öğretmenlerde tükenmişlik sendromu oluşması, ortamdaki ve işten bıkmaları şeklinde yorumlanabilir.

4.2.6. Psikolojik Şiddet Algılarının Öğretmenlerin Çalıştığı Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin çalıştıkları kurumun büyüklüğüne göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.7.'de de verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Okulun Büyüklüğüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p	Fark olan gruplar
İletişim Biçimine Saldırılar	Küçük Okul	175	221,85	20,23	2	,000	Küçük ile büyük*
	Orta	154	244,40				
	Büyüklerde Okul						
	Büyük Okul						
	Total	504					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	Küçük Okul	175	235,52	12,98	2	,002	Küçük ile büyük*
	Orta	154	237,82				
	Büyüklerde Okul						
	Büyük Okul						
	Total	504					
İtibara Saldırılar	Küçük Okul	175	235,18	6,38	2	,041	Küçük ile büyük*
	Orta	154	248,36				
	Büyüklerde Okul						
	Büyük Okul						
	Total	504					
Göreve Yönelik Saldırılar	Küçük Okul	175	227,77	10,97	2	,004	Küçük ile büyük*
	Orta	154	252,50				
	Büyüklerde Okul						
	Büyük Okul						
	Total	504					

*p<.05

Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların büyüklüklerine göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($\chi^2_{(2)}=20.23$, $p<.05$), sosyal ilişkilere saldırılar ($\chi^2_{(2)}=12.98$, $p<.05$), itibara saldırılar ($\chi^2_{(2)}=6.38$, $p<.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($\chi^2_{(2)}=10.97$, $p<.05$) grupların sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Söz konusu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar alt boyutunda belirlenen anlamlı farklılığın küçük ile büyük okullarda görev yapan ve orta büyüklük ile büyük okullarda görev yapan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda küçük ile büyük okullarda görev yapan ve orta büyüklük ile büyük okullarda görev yapan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir. İtibara saldırılar alt boyutunda küçük ile büyük okullarda görev yapan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir. Son olarak göreve yönelik saldırılar alt boyutunda küçük ile büyük okullarda görev yapan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada dört alt boyutta büyük okullarda, küçük ve orta ölçekli okullardan daha çok psikolojik şiddet yaşandığı bulguları vardır. Ocak'ın (2008), Edirne İli örneği de bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Ocak (2008), öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları çalıştıkları kurumun büyüklüğü arttıkça fazlalaştığı bulgularına ulaşmıştır.

Koçak (2012)'ın Uşak ili örneğinde okul büyüklüğü ile öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okulun büyüklük ve küçüklük değişkeni öğretmenlerin iletişim, itibar, göreve yönelik ve sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutlarında psikolojik şiddet algılarında istatistiksel anlamlı farklılıklar yaratmakta olduğu görülmektedir. Dört alt boyutta da büyük ve küçük okullarda algılamalarda istatistiksel farklılık görülmektedir. Orta ölçekteki okullarda ise sadece sosyal ilişkilere saldırı alt boyutunda algılarda farklılık görülmektedir. Diğer iletişim, itibar ve göreve yönelik saldırı alt boyutları orta büyüklükteki okullarda algılamalarda farklılık yoktur.

Çalışmada büyük okullarda tespit edilen psikolojik şiddet algılama istatistik sonucuna sebep olarak okul ortamının kalabalığı, öğretmenlerin gruplaşması, okulun büyüklüğünden dolayı öğretmenlerin okula aidiyet duygularının tam olarak gelişmemesi, uygulanan psikolojik şiddetin ispatının ve anlaşılmasının zorlaşması. psikolojik şiddet uygulayıcılarının daha rahat ortam bulabilmeleri ve bundan dolayı da mağdurların sinizm yaşamaları, isteksizlik ve duyarsızlaşmalarının yanında ümitsizleşmeleri yorumu yapılabilir.

Küçük okullara gelince; okulun küçüklüğü insanları çok yakın ilişki içinde olmalarını sağlar. Psikolojik şiddet ortamı çok çabuk anlaşılır. Küçük okullarda öğretmen odası ortamı çok yakın ilişki örgüsüyle örülüdür ve ister istemez öğretmenler birbirleriyle etkileşim içinde olurlar ve psikolojik şiddet uzun ömre sahip olamaz değerlendirilmesi yapılabilir.

4.2.7. Psikolojik Şiddet Algılarının Öğretmenlerin Medeni Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin medeni durumları değişkenine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8.Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenin Medeni Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
İletişim Biçimine Saldırıları	Evli	330	243,51	,794	2	,672
	Bekar	127	232,24			
	Dul/Boşanmış	24	252,79			
	Total	481				
Sosyal İlişkilere Saldırıları	Evli	330	246,36	1,920	2	,383
	Bekar	127	227,56			
	Dul/Boşanmış	24	238,38			
	Total	481				
İtibara Saldırıları	Evli	330	237,34	2,318	2	,314
	Bekar	127	242,92			
	Dul/Boşanmış	24	281,19			
	Total	481				
Göreve Yönelik Saldırıları	Evli	330	233,95	2,981	2	,225
	Bekar	127	257,37			
	Dul/Boşanmış	24	251,33			
	Total	481				

Öğretmenlerin medeni durumlarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($x^2_{(2)}=.794$, $p>.05$), sosyal ilişkilere saldırılar ($x^2_{(2)}=1.920$, $p>.05$), itibara saldırılar ($x^2_{(2)}=2.318$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($x^2_{(2)}=2.981$, $p>.05$) grupların sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu sonuçlar, araştırmanın yapıldığı okullardaki öğretmenlerin, psikolojik şiddet davranışları algılamalarında medeni durumlarının bir fark yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Onbaş'ın (2007) şanlıurfa Merkez'de yaptığı araştırmada buna benzer bir sonuca ulaştığı görülmektedir. Gülle'nin (2013), araştırma sonucunda da medeni durum değişkeninin psikolojik şiddet davranışı algılamasında anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Ocak'ın (2008) Edirne ili örneğindeki bulguları medeni durum değişkeninin psikolojik şiddet algılamada istatistiksel fark yaratmadığı sonucunu vermektedir.

Yıldırım'ın (2010), Kırıkkale rneğinde yapmış olduğu araştırma sonucuna göre dul ve boşanmış öğretmenlerin bekar ve evli öğretmenlere oranla daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıklarını saptamıştır.

Çam'ın (2013), yaptığı çalışma sonucunda ise öğretmenlerin medeni durumları değişkeni evli öğretmenlerin, daha fazla psikolojik şiddeti algıladıkları belirtmektedir.

Snmezışık'ın (2011), Anadolu lisesi öğretmenleri üzerinde, Emiroğlu'nun (2011) rehber öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmada bekar öğretmenlerin daha fazla yıldışma ile karşılaştıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmaların sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları medeni durumları değişkenine göre istatistiksel farklılık göstermektedir. Medeni durum değişkenine göre yapılan çalışmalarda istatistiksel algılama farklılıkları çalışmaların yapıldığı okullar ve iş yerlerindeki çalışanların psikolojik şiddet algılamalarıyla ilişkilidir.

4.2.8. Psikolojik şiddet Algılarının ğretmenlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin eğitim durumları değişkenine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9.Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
İletişim Biçimine Saldırıları	Ön lisans	51	273,66	1,300	3	,729
	Lisans	393	250,59			
	Y.Lisans	52	248,77			
	Doktora	8	235,69			
	Total	504				
Sosyal İlişkilere Saldırıları	Ön lisans	51	258,33	,436	3	,933
	Lisans	393	250,41			
	Y.Lisans	52	261,34			
	Doktora	8	260,69			
	Total	504				
İtibara Saldırıları	Ön lisans	51	243,01	1,904	3	,592
	Lisans	393	251,84			
	Y.Lisans	52	272,94			
	Doktora	8	212,38			
	Total	504				
Göreve Yönelik Saldırıları	Ön lisans	51	243,42	,813	3	,846
	Lisans	393	251,58			
	Y.Lisans	52	266,12			
	Doktora	8	267,00			
	Total	504				

Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre algıladıkları psikolojik şiddetin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar ($x^2_{(3)}=1.300$, $p>.05$), sosyal ilişkilere saldırılar ($x^2_{(3)}=.436$, $p>.05$), itibara saldırılar ($x^2_{(3)}=1.904$, $p>.05$) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında ($x^2_{(3)}=.813$, $p>.05$) grupların sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

İtibar, iletişim, görev ve sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutlarında öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında eğitim durumlarına göre anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır.

Doğan (2010)'in araştırma sonuçları da bu araştırmayı destekler niteliktedir. Gülle (2013)'nin Hatay ilindeki beden eğitimi öğretmenleri üzerine yaptığı çalışmada da aynı sonuca rastlanmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmaların genelinde aynı sonuçlara rastlanmaktadır.

Bu sonuçlara göre, eğitim seviyesi gözetmeksizin çalışan herkes işyerinde psikolojik şiddete maruz kalabilir. İşyerinde psikolojik şiddet mağduru olmamanın yolu sadece mesleki eğitim ve donanımın değildir. Araştırmada, psikolojik şiddet her eğitim seviyesinin karşılaşılabileceği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.9. Psikolojik Şiddet Algılarının Öğretmenlerin Bir Sendikaya Üye Olma Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları öğretmenlerin Bir sendikaya üye olma değişkenine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.10' de verilmiştir.

Tablo 4.10. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Öğretmenin Sendikaya Üye Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
İletişim Biçimine Saldırılar	Üye olanlar	295	252,52	74494,50	29345,50	-,473	,636
	Üye olmayanlar	204	246,35	50255,50			
	Toplam	499					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	Üye olanlar	295	252,57	74508,50	29331,50	-,514	,607
	Üye olmayanlar	204	246,28	50241,50			
	Toplam	499					
İtibara Saldırılar	Üye olanlar	295	257,90	76080,00	27760,00	-1,491	,136
	Üye olmayanlar	204	238,58	48670,00			
	Toplam	499					
Göreve Yönelik Saldırılar	Üye olanlar	295	256,38	75633,00	28207,00	-1,240	,215
	Üye olmayanlar	204	240,77	49117,00			
	Toplam	499					

Araştırmaya katılan öğretmenlerin algıladıkları psikolojik şiddetin öğretmenlerin herhangi bir sendikaya üye olma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar (U=29345.50, p>.05), sosyal ilişkilere saldırılar (U=29331.50, p>.05), itibara saldırılar (U=27760, p>.05) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında (U=28207, p>.05) grupların öğretmenlerin sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu araştırmada öğretmenlerin sendikalı olma değişkenine göre öğretmen algılarında psikolojik şiddetin alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir değişiklik bulunmamıştır. Öğretmenlerin herhangi bir sendikaya üye olma durumları psikolojik şiddete maruz kalıp kalmamaları konusundaki algılarında farklılık yaratmamıştır. Araştırmada öğretmenlerin yarıdan fazlasının bir sendikaya üye oldukları görülmektedir ve psikolojik şiddet algıları araştırma genelinde olduğu gibi düşük olduğu görülmüştür.

Son yıllarda dünyanın her tarafında algılanmaya başlanan işyerlerindeki psikolojik şiddet eylemleri, giderek daha fazla çalışanı etkilemektedir. Bu olumsuz eylemlerin hedefi olan mağdurlar, bu süreçte kendilerini yalnız ve çaresiz hissetmektedir. Psikolojik şiddet olgusu, güvenlik ve sağlık sorunu olmasının yanında çalışma hakkı ve sendika sorunudur. Psikolojik şiddet karşıtı politikaların belirlenmesinde sendikalar, önemli bir kavşak noktasıdır. Bu nedenle psikolojik şiddetin önlenmesinde önemli bir dayanak olabilirler. Üyelerine yeterli destek vermek ve yardımcı olmak için bu olguyu tanımak olguya karşı bilinçli davranmak zorundadırlar (Yüçetürk, 2012). Sendikaların Psikolojik şiddet konusunda donanımlı olmaları gerekmektedir. (Davenport ve diğ. 2003). Bu çalışmanın bulgularında; öğretmenlerin sendikalı olup olmamalarının psikolojik şiddet algılarına bir etkisi olmadığı görülmektedir.

4.2.10. Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarının Müdürün Cinsiyeti Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda psikolojik şiddete ilişkin algıları okul müdürünün cinsiyeti değişkenine göre değişip değişmediği istatistiksel olarak incelenmiş ve bulgular Tablo 4.11’ de verilmiştir.

Tablo 4.11. Öğretmenlerin Algıladıkları Psikolojik Şiddetin Müdürün Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
İletişim Biçimine Saldırılar	Kadın	51	243,01	12393,50	11067,5	-,494	,622
	Erkek	453	253,57	114866,50			
	Toplam	504					
Sosyal İlişkilere Saldırılar	Kadın	51	237,49	12112,00	10786,0	-,831	,406
	Erkek	453	254,19	115148,00			
	Toplam	504					
İtibara Saldırılar	Kadın	51	216,09	11020,50	9694,5	-1,908	,056
	Erkek	453	256,60	116239,50			
	Toplam	504					
Göreve Yönelik Saldırılar	Kadın	51	223,05	11375,50	10049,5	-1,588	,112
	Erkek	453	255,82	115884,50			
	Toplam	504					

Araştırmaya katılan öğretmenlerin algıladıkları psikolojik şiddetin müdürlerin cinsiyetine göre farklılaşım farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre iletişim biçimine saldırılar (U=11067.50, p>.05), sosyal ilişkilere saldırılar (U=10786, p>.05), itibara saldırılar (U=9694.50, p>.05) ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında (U=10049.5, p>.05) grupların öğretmenlerin sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırma sonuçlarına göre müdürlerin cinsiyet değişkenleri, öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarını istatistiksel olarak etkilemediği görülmektedir.

Kayseri ili örneğinde ilk ve ortaöğretim kademesinde öğretmenlerin yaklaşık % 50’sini oluşturan kadınlar, okul müdürlerinin sadece %7’sini oluşturmaktadır. İlköğretimde

toplam 541 okulda sadece 23 kadın müdür olduğu halde bunun sadece bir tanesi asil müdür olarak görev yapmakta, geri kalanlar ise müdür vekili ve müdür yetkili olarak hizmet vermektedir (Çelikten 2004). Türkiye genelinde de kadın müdürlerin azınlıkta olduğu düşünülürse bu sonuçlar üzerinde genellemeye ulaşmak bizi doğru sonuca ulaştırmayabilir.

Tüm ülkelerde erkeklere göre kadınların yönetim kademelerindeki pozisyonları çok az orandadır. Araştırmacıların ulaştıkları ortak sonucun en olumlu sayılabilecek örneklerde bile kadın yöneticilerin oranının % 15'lerde olduğunu, bunun da esas olarak orta düzey yöneticilik konumunda ortaya çıktığına dikkati çekmektedir (Çelikten 2004). Bu sonuç yönetim kademelerinin erkeklerin egemenliğinde olduğu yorumunu çok rahat yapmamızı sağlar. Kadın müdür sayısının çok az olması müdürlerin cinsiyeti değişkenine göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları hakkında sağlıklı yorumlarda bulunmamızı engeller. Ocak'ın (2008) Edirne ili örneğinde de müdürün cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algı alt boyutlarında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Yöneticiler yetiştikleri kültürel yapının bir parçasıdır. Kendilerine yüklenen cinsiyet rollerinin etkisiyle hareket etmeleri son derece normaldir. Bu sebeple müdürün cinsiyetinin, astlarına bakış açısını değiştirmesi olasıdır. Yöneticilerin bir cinsi diğer bir cinsle karşı daha fazla koruma içine girmesi, daha fazla iş yükleme ve sorunları cinsiyet özelliklerine göre çözme eğiliminde bulunması, örgüt içinde cinsiyetler arası çatışma sorununun doğmasına neden olacaktır (Tokat, Cindiloğlu, Kara, 2011).

4.3.1. Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Karşı Tepkileri

Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda psikolojik şiddete maruz kaldıkları durumlarda göstermiş oldukları tepkilerin verileri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12.Psikolojik Şiddet Davranışlarına Maruz Kalan Öğretmenlerin Bu Durum Karşısında Göstermiş Oldukları Tepkiler

Seçenekler	f	%
Yapanı/yapanları yazılı olarak ilgili makamlara şikayet ettim.	52	10,3
Yapanı/yapanları sözlü olarak ilgili makamlara şikayet ettim	53	10,5
Yapanlara bireysel olarak tepki gösterdim.	230	45,6
Hiçbir şey yapmadım.	98	19,4
Durumu normal karşıladım	29	5,8
Yapanların haklı olduğunu düşündüm.	4	0,8
Bu davranışı hak ettiğimi düşündüm	2	0,4
Diğer	14	2,8

Araştırmaya katılan öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kaldıklarında bu durum karşısında göstermiş oldukları tepkileri belirlemeye yönelik veriler incelendiğinde, öğretmenlerin 230'unun (%45,6) yapanlara bireysel olarak tepki gösterdikleri, 98'inin (19,4) hiç bir şey yapmadığı, 53'ünün (%10,5) yapanları sözlü olarak ilgili makamlara şikayet ettiği, 52'sinin (%10,3) yapanları yazılı olarak ilgili makamlara şikayet ettikleri, 29'unun (%5,8) durumu normal karşıladığı, 14'ünün (%2,8) belirlenen davranışların dışında tepki gösterdiği, 4'ünün (%0,8) yapanları haklı bulduğu ve 2'sinin (%0,4) bu davranışı hak ettiklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik şiddete maruz kalan öğretmenlerin bu duruma bireysel tepki vermeleri en fazla görülen durumdur. Bu durumdan sonra gelen yapılarına tepkisiz kalma durumu ciddi boyutta fazla çıkmıştır.

Psikolojik şiddete karşı tepkisiz kalan öğretmenlerin; karşılaştıkları durumun farkına yeterince varmamaları, tükenmişlik ve umutsuzluk seviyelerinin yüksek olmasıyla bağdaştırabiliriz. Umutsuzluk, mesleğin bireye doyum sağlayamaması, bireyin kendisini verimsiz hissetmesi, bireyin benlik değerinin düşmesine sebep olabilir. Umutsuzluk duygusu ve tepkisizlik aslında öğretmenin mesleğiyle ilgili yaşadığı hastalıklı duruma tepkidir (Okumuş, Mete, Bakiyev, Kaçire, 2013).

Doğan'ın (2009) Ankara, Sincan örneğinde öğretmenlerin karşılaştıkları psikolojik şiddet karşısında %83'lük oranda hiçbir şey yapmadım seçeneğinin açıklanma bölümünde öğretmenler, şikayet etsem de bu durumun değişmeyeceğini düşündüm seçiminde %90,9 oranında bulunmuşlardır. İşimi kaybetmekten korktuğum için bir şey yapmadım diyenlerin oranı da %53,8'dir. Bu durum öğretmenlerin umutsuzluk ve tepkisizliğinin sebebini görmemize bir parça yol gösterebilir.

4.3.2. Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Gösterenlere Dair Algıları

Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda maruz kaldıkları psikolojik şiddet davranışını gösterenlere ait algılar verileri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.13'de gösterilmiştir.

Tablo 4.13. Psikolojik şiddeti gösterenlere dair öğretmenlerin algıları

Seçenekler	f	%
Okul dışındaki üst yöneticiler	59	11,7
Okul yöneticileri	221	43,8
Müfettişler	77	15,3
Meslektaşlar	157	31,2
Veliler	127	25,2
Diğer	11	2,2

Araştırmaya katılan öğretmenlerin psikolojik şiddeti kimlerden gördüklerine ilişkin veriler incelendiğinde öğretmenlerin 221'inin (%43,8) okul yöneticilerinden, 157'sinin (%31,2) meslektaşlarından, 127'sinin (%25,2) velilerden, 77'sinin (%15,3) müfettişlerden (denetmenlerden), 59'unun (%11,7) okul dışındaki üst yöneticilerden ve 11'inin (%2,2) ise diğer bireylerden psikolojik şiddet gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Varılan sonuçlara bakıldığında %43,8'lik oranda yönetici şiddeti dikey yönlü yukarıdan aşağıya uygulandığı görülmektedir. Bu durum dikey psikolojik şiddeti idarecilerin uyguladığını göstermektedir.

Çam'ın (2013), yapmış olduğu araştırmada da İstanbul ilinde özel ve resmi okul ortamında öğretmenlere uygulanan psikolojik şiddetin en fazla yöneticiler bazında olduğu ve bu oranın %43 olduğu görülmektedir.

Tutar (2004, 91)'a göre, yukarıdan aşağıya psikolojik şiddette yöneticiler, emir verme itaat bekleme anlayışıyla çalışan kurumlarda çalışanlardan, kurallara uymayı, sadece kararlara katılmayı beklerler. Bu yöneticiler duygusal zekadan yoksun insanlardır. (Tokat ve diğ., 2011, 47)'ne göre, İş görenlere karşı üstünün psikolojik şiddet göstermesi askeri hizaya sokma veya potansiyel bir başkaldırıcıyı yok etmek amacını taşımaktadır.

Devlet memurları sicil yönetmeliğindeki "devlet memurları sicil raporu" 11 adet değerlendirme kıstasından oluşmaktadır. Bu kıstaslardan sadece 2 tanesi öğretmenin performans ve mesleki yeterliliğiyle ilgilidir. Diğer 9 madde ise daha çok öğretmen tutumlarıyla ilgilidir. Bu durum öğretmenin görev başarısını değerlendiren yöneticinin, öğretmenin kişilik özellikleri ve kişisel tutumlarıyla değerlendirebileceği bir ortamı doğurmaktadır.

Amirler, personelin iş düzeni ve iş arkadaşlarıyla uyumu ile amirlerine riayeti gibi ölçütler başarı ölççeği olarak değerlendirerek; mesleki yeterlilik boyutunu arka planda bırakmaktadır (Kayıkçı, Şarlak, 2013). Bu durum idarecilerin elini güçlendirip öğretmenleri sindiren bir ortam yaratmaktadır. Bu şartlar, İdarecilerin istemedikleri personele çok rahat psikolojik şiddet uygulama ortamı yaratır ve psikolojik şiddetin ispatını imkansız bir hale sokar denilebilir.

Meslektaşlardan kaynaklanan psikolojik şiddetin %31.2 seviyeye ikinci sırada olması yatay yönlü seyrinin oranını göz önüne sermektedir. Örgütlerde yatay şiddet; kıskançlık, yarışma, çekememezlik gibi nedenlerden kaynaklanır (Tutar, 2004, 93).

Araştırmada psikolojik şiddeti en fazla okul idarecileri ve meslektaşların uygulandığı görülmektedir. Bu durum, psikolojik şiddetin örgüt içi bir hastalık olduğu kanaati doğurmaktadır. Örgüt içi hastalıklı bir durum olan şiddet ortamı örgüt bilinçlendirme ve idarecilerin eğitimi geliştirilmesi durumlarını arz etmektedir. İdarecilerin

yönetici değil örgüt lideri vasfı taşımaları bunun için yeterlilik eğitiminden geçmeleri Gerekliliği ileri sürülebilir.

4.3.3. Psikolojik Şiddet Uygulayanların Şiddet Davranışları Sergilemelerinin Nedenlerine İlişkin Öğretmen Algıları

Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda psikolojik şiddet davranışları sergileyenler hakkındaki algıları ve psikolojik şiddet davranışları sergilenmesinin nedenleri verileri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.14’de gösterilmiştir.

Tablo 4.14.Psikolojik Şiddet Davranışlarının Sergilenmesinin Altında Yatan Nedenlere İlişkin Öğretmenlerin Algıları

Seçenekler	F	%
Kişilik/karakter sorunları	270	53,6
Kıskançlık	104	20,6
Hükmetme/sindirme isteği	203	40,3
İşin yarattığı stres	79	15,7
Bireysel çıkarlar	137	27,2
Diğer	14	2,8

Öğretmenlerin karşılaştıkları psikolojik şiddetin altında yatan nedenlere ilişkin öğretmen algılarını belirlemeye yönelik veriler incelendiğinde öğretmenlerin 270’i (%53,6) psikolojik şiddetin altında yatan neden olarak kişilik/karakter sorunları olduğunu, 203’ü (%40,3) hükmetme/sindirme isteğinden, 137’si (%27,2) bireysel çıkarlardan, 104’ü (%20,6) kıskançlıktan, 79’u (%15,7) işin yarattığı stresten ve 14’ü (%2,8) ise diğer nedenler olduğuna ilişkin algıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik şiddet davranışlarını gösterenlerin davranışlarının altında yatan neden olarak; öğretmenlerin algılamalarında en çok sırayla kişilik/karakter sorunları, hükmetme/sindirme isteği, bireysel çıkarlar, kıskançlık seçenekleri işaretlenmiştir. Bu verilen cevaplar; araştırmada en çok idareci ve meslektaşlardan kaynaklı psikolojik şiddet algısını istatistiksel olarak açıklayan bir yorum olarak görülebilir.

BÖLÜM 5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin çeşitli demografik değişkenler açısından psikolojik şiddet algıları incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere uygulanan istatistiksel işlemler sonucu toplanan bulguları aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür. Uygulanan ankete katılan öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamaları düşük seviyede çıkmıştır. Buradan genel olarak anketteki davranışlara maruz kalmadıkları ya da yapılan davranışları psikolojik şiddet olarak algılamadıkları söylenebilir. Ayrıca psikolojik şiddet araştırmalarının dünyada ve ülkemizde yeni olması tanınmamasına ve algılanmamasına etki etmiş olabilir.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre psikolojik şiddet algılamalarında iletişim, itibar, sosyal ilişki ve göreve yönelik alt boyutların hiçbirisinde istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir. Bu araştırmada cinsiyet değişkeninin psikolojik şiddet sebebi olmadığı sonucu çıkmıştır denilebilir.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin yaş değişkenine göre psikolojik şiddet algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda olduğu görülmektedir. Sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda yaşlı öğretmenlerin genç öğretmenlerden daha fazla psikolojik şiddet algısı taşıdıkları görülmüştür. Diğer üç alt boyutta bu algılamalarda istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olmadığı görülmüştür.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin branş değişkenine göre psikolojik şiddet algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu istatistiksel farklılık, sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutunda sınıf öğretmenlerinin daha çok psikolojik şiddet algıladıkları şeklindedir. Diğer üç alt boyutta

öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamalarında istatistiksel anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin kıdem değişkenine göre sosyal ilişkilere ve iletişim biçimine saldırılar alt boyutlarında öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu istatistiksel farklılık hizmet yılı 16-20 yıl aralığında olan öğretmenlerin daha çok psikolojik şiddet algıladıklarını göstermektedir. İtibara ve göreve yönelik algılamalarda öğretmenlerin kıdemleri psikolojik şiddet algılamalarında istatistiksel bir fark yaratmadığı görülmektedir.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin kurumda çalışma süresi değişkenine göre iletişime ve sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu , kurumda çalışma süresi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Bu duruma kurumda kalma süresi arttıkça öğretmen ilişkilerinin de yıprandığı yorumu yapılabilir. İtibar ve göreve yönelik saldırılar alt boyutlarında öğretmen algılarında istatistiksel anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

İstanbul İli Fatih ilçesinde çalışan öğretmenlerin okulun büyüklüğü değişkenine göre iletişim, itibar, görev ve sosyal ilişkilere saldırılar alt boyutlarında öğretmen algılarının istatistiksel anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Büyük okullarda psikolojik şiddetin küçük ve orta büyüklükteki okullardan daha fazla olduğu görülmüştür. Bu veriler ışığında Fatih ilçesinde okul büyüklüğü arttıkça psikolojik şiddetçilerin daha rahat şiddet uygulayabildikleri, bu duruma öğretmen ilişkilerinin daha mesafeli olması imkan verir; küçük okullardaki ise aile ortamı gibi olduğundan psikolojik şiddete müsait olmadığı yorumu yapılabilir.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre hiçbir alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir. Medeni durum değişkenine göre yapılan çalışmalarda istatistiksel algılama farklılıkları çalışmaların yapıldığı okullar ve iş yerlerindeki çalışanların psikolojik şiddet algılamalarıyla ilişkilidir. Bu konuda yapılan araştırmalarda farklı sonuçlar gözlemlenmektedir.

İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine göre psikolojik şiddet algılarında hiçbir alt boyutta anlamlı istatistiksel fark görülmemektedir. Bu durum öğretmenlerin eğitim durumları ile psikolojik şiddete uğramaları arasında bir bağlantı olmadığı sonucunu verir.

İstanbul İli Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin sendikalılık değişkeni psikolojik şiddet algılamalarında hiçbir alt boyutta istatistiksel olarak farklılık yaratmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı İstanbul Fatih İlçesinde uygulanan anketlere katılan öğretmenlerin yarısından fazlası sendikalı olduğu saptanmıştır.

İstanbul İli Fatih ilçesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamalarında müdürün cinsiyeti değişkeni, istatistiksel olarak hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Araştırmanın yapıldığı okulların öğretmenlerinin yaklaşık %60'ı kadın olmasına karşın müdürlerinin yaklaşık %10'un kadın olması düşündürücü olmasını yanında çok sağlıklı bir sonuca varmayı engellediği söylenebilir.

İstanbul ili Fatih ilçesindeki öğretmenlerin psikolojik şiddet algılamalarında, psikolojik şiddet karşısındaki tepkileri sorulduğunda yapılanlara bireysel tepki gösterdim %45,6'lık orandadır. mağdurların en fazla işaretlediği ikinci seçenek ise %19,4 ile hiçbir şey yapmadım seçeneğidir. Yapanları yazılı şikayet etme %10,3, sözlü şikayet etme 10,5, durumu normal karşıladım seçeneği ise %5,8, yapanların haklı olduğunu düşündüm %0,8 ve bu davranışı hakkettiğimi düşünüyorum seçeneğinin %0,4 olarak işaretlendiği görülmektedir.

Araştırmada psikolojik şiddet gösterenlere dair öğretmen algıları en fazla okul müdürlerini %43,8 ile göstermektedir, bunu %31,2 meslektaşlar, %25,2 veliler, %15,3 müfettişler, %11,7 okul dışındaki üst yöneticiler,%2,2 diğer sebepler takip etmektedir.

Bu çalışmada öğretmenlerin psikolojik şiddet davranışı sergilenmesinin altında yatan nedenler algılamalarında ise; kişilik/karakter sorunları %53,6, hükmetme/sindirme isteği %40,3, bireysel çıkarlar %27,2, kıskançlık %20,6, işin yarattığı stres %15,7 olduğu anket sonucu öğretmen algılamalarıdır.

5.2.Öneriler

İstanbul İli Fatih ilçesinde psikolojik şiddet öğretmen algıları incelendiği bu araştırmadan elde edilen verilere dayandırdığımız önerilerimiz aşağıda verilmiştir.

Fatih ilçesindeki öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları düşük çıkmış olsa da psikolojik şiddetin tanıtılması, okul iklimlerinin daha düzgün işlenmesi,yönetici ve öğretmenlerin psikolojik şiddet mücadelesinde donanımlı hale gelmesi, örgüt ve toplumun bilinçlenmesi adına önerilerin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin algılamalarındaki psikolojik şiddetin en büyük kaynağı görülen müdürlerin idarecilik yöneticilik sınırları ve sorumluluklarının iyi belirlenmesi; müdürlerin örgüt lideri vasfını kazanmaları için hizmet içi eğitim almaları ve lisans düzeyinde müdürlük eğitimi okumaları gerekmektedir.

Okul örgütlerinde öğretmen sorunlarının dinlenmesi, anlaşılması ve örgüt işleyişinin sağlığı için yılın belirli dönemlerinde psikolojik şiddet toplantıları ve eğitim semineri çalışmaları yapılmalıdır. Bu yolla psikolojik şiddete karşı hiçbir şey yapamayan öğretmenlere yardım eli uzatılmış olabilir.

Ülkemizde, hukuk alanında psikolojik şiddetin kanunlarda yerinin olmadığı görülmektedir. Bu belirsiz durumun mağdurların ve örgüt sağlığının aleyhine olduğu bilinmeli ve kanunlar nazarında yaptırım ve cezaların net bir şekilde belirlenmelidir. Öğretmenler kanunlar ve yasal hakları konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Psikolojik şiddete ilişkin daha sağlıklı ve güvenilir sonuçlar elde etmek için iş yerlerinden psikolojik şiddet mağduru olup ayrılan insanlar üzerinde araştırmalar yapılması daha nitelikli sonuçlar verebilir.

KAYNAKÇA

Ada, Ş.,Ercoskun, M. H.: (2009), “Okul Müdürlerinin Klasik ve Neo-Klasik Yönetim Yaklaşımlarının Uygulama Biçimleri”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, (2), Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.esosder.org

Akgeyik,T.,Güngör,M., Uşen, Ş., Omay, U.: (2009), “İşyerinde Psikoloji,k Taciz Olgusu: Niteliği, Yaygınlığı ve Mücadele Stratejisi”, Sosyal Siyaset Konferansları 56. Kitap, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Türkiye.

Akşahin, E.: (2012) "İlöğretim Okulları Branş Öğretmenlerinin, Yıldırma Davranışlarına Maruz Kalma Düzeylerinin Sosyo-Demoğrafik Değişkenler Açısından İncelenmesi", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Balcı, A. : (2011) “Sosyal Bilimlerde Araştırma:Yöntemler, Teknikler, İlkeler” Pegem Akademi, Ankara.

Cemaloğlu, N., Ertürk, A.: (2007), " Öğretmenlerin Maruz Kaldıkları Yıldırma Eylemlerinin Cinsiyet Yönünden İncelenmesi", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5 (2), 345-362.

Çam, A.:(2013), “ Özel ve Resmi İlkokul ve Ortaokullarda Görevli Öğretmen ve Yöneticilerin Psikolojik Taciz Algısı” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çobanoğlu, Ş.:(2005), “Mobbing/İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri”, Timaş Yayınları, İstanbul, Türkiye, 2005.

Çomak, E.:(2011), " İlköğretim Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarında Yaşadıkları Yıldırma Durumları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin

Davenport, N., Schwartz, R. D.,Elliott, G. P.: (2003), “Mobbing İşyerinde Duygusal Taciz”. (O. C. ÖnerToy, çev.), Sistem Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Doğan, Z.: (2010), " *Okullarda Öğretmen-Yönetici İlişkilerinde Yıldırma (Mobbing) ve Etkieri*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Eğerci, T. Ç.:(2009), "*İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Maruz Kaldıkları Psikoşiddetin (Mobbingin) Örgütsel Güven Düzeyine Etkisi*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

Ekinci, Ö.: (2012), " *Orta Öğretim Okulu Öğretmenlerinin Yıldırma Davranışları İle Örgütsel Adanmışlıkları Arasındaki İlişki*", Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı, Konya

Erdoğan, Ö.:(2012)," *İlköğretim Okullarında görev Yapan Öğretmen Algılarına Göre Psikolojik Şiddet (mobbing) ve Örgüt İklimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu

Ergenekon, S.: (2006), "*İsyerinde Duygusal Taciz (mobbing)*" Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 19 (20), 32

Ertek, S. Ş.: (2009)," *Yıldırma ve Yıldırma Mağduru Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Escartin, J., Zapf, D., Arrieta, C., Carballeira, A. R.:(2011), "*Workers' Preception of Workplace Bullying: A Cross-Cultural Study*", European Journal of Work And Organizational Psychology, 2011, 20 (2), 178-205.

Gülle, M.: (2013), "*Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Okul Ortamında Maruz Kaldıkları Yıldırma Algıları ve Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Sakarya.

Horny, K.: (1993), "*Nevrozlar ve İnsan Gelişimi: Öz Gerçekleştirme Kavgası*", (S, Budak, çev.), Öteki Yayınevi, Ankara, Türkiye.

İnce, N., Özyıldırım, B., İnce, H., Sever, H., Malkoç, S., Karagöz, Z., Çelik, H., Işık, E., Ayvaz, Ö., Hapcıoğlu, B., Özdilli, K., Babaoğlu, Ü. K.:(2008) "*İstanbul'daki (Silivri) Öğretmenlerde Mesleksel Maruziyete Bağlı Hastalıkların Araştırılması*", Nobel Medicus,22, 8 (1),

İzmir, G. Ve Fazlıoğlu, A.: (2011), “ *İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu*” Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayın no,6. 2011,3-4.

Kayıkçı, ve K.,Şarlak, Ş.: (2013), “*İlköğretim Okullarında Performans Değerlendirme: Öğretmenlerin Sicil Uygulamasına İlişkin Görüşleri*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Kış, 12, (43), 023-046 www.esosder.org ISSN: 1304-0278.22.02.2014

Koçak, S.: (2012), “*Öğretmenler Arası Çatışmalar İle Okul Müdürü-Öğretmen Çatışmalarında Kullanılan Yöntemlerin ve Etkinliklerin Düzeylerinin Karşılaştırılması*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Leymann, H.: (1990), “ *Mobbing and psychological terror at workplaces*”, violence and victimis, 5 (1990), 119-126.

Leymann, H.: (1996), “*European Journal of Workand Organizational Psychology*” 5 (2), 165-184

Matin, W., Lavan, H.:(2010), “*Workplace Bullying: A Review of Litigated Cases*”, Published Online: Springer Science + Business Media, LLC 2009. 7 January 2010. DOI 10.1007/s 1067-009-9140-4

Mercanhoğlu, Ç.:(2010), “*Çalışma Hayatında Psikolojik Tacizin (Mobbing) Nedenleri, Sonuçları ve Türkiye’deki Hukuksal Gelişimi*”, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2, (2), 2010 ISSN:1309-8039(online) 16.02.2014.

Mikkelsen, E. G.,Einarsen, S.: (2002), “*Relationship Between exposure to Bullying at Work and Psychological and Psychosomatic Health Complaints: The Role of State Negative Affectivity and Generalized Self-efficacy*”, Scandnavian Journal of Psychology, 2002, 397-405.

Naime, G.:(2003), “*Workplace Bullying: Escalated Incivility. Ivey Business Journal*”,November/December, 68 (2), 1-6

Ocak, S.: (2008), “*Öğretmenlerin Dyygusal Taciz (Mobbing) ’e İlişkin Alguları (Edirne İli Örneği*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Okçu; V.,: (2011), “*Türkiye’de Okul Yöneticilerinin Yetiştirilmesi ve Atanmasına İlişkin Mevcut Durum, Beklentiler ve Öneriler*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, ISSN: 1304-0278 Yaz 2011, 10, (37), 244-266. www.esosder.org

Onbaş, N. (2007),:“*İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Eğitim Örgütlerindeki Duygusal Şiddete İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Öğretmen, H.: (2013), “*Mobbingin iş doyumuna etkisi: Mersin ili Tarsus ilçesinde görev yapan öğretmenler üzerine bir araştırma*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Mersin, Türkiye, 2013,

Özcan, N.: (2011), “ *Mobbing Örgütsel vatandaşlık üzerine etkisi ve örgütsel sessizlik: Karaman il özel idaresinde bir uygulama*” Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Isparta, Türkiye, 2011, 21.

Özkul, B. ve Çarıkçı, İ. H.,(2010): “*Mobbing ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 15, (1), 481-499.

Özler, D. E. ve Mercan, N.: (2009), “ *Yönetmel ve Örgütsel Açından Psikolojik Terör*”, Detay Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Özyer, K. ve Orhan, U.: (2012), “*Akademisyenlere Uygulanan Psikolojik Tacize Yönelik Ampirik Bir Araştırma*” Ege Akademik Bakış Dergisi, 12, (4), 511-518

Saygan, S.ve Bedük, A.:” *Ahlaki Olmayan Davranışların Duyurulması (Whistleblowing) ve Etik İklimi İlişkisi Üzerine Bir Uygulama*”,Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi ,28, (1), 2013, 1-23.

Tetik, S.:(2010), “*Mobbing kavramı: birey ve örgütler açısından önemi*”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12 (18): 81-89, 2010, ISSN: 1309-9132, kmu.edu.tr

Tınaz, P.: (2011), “*İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)*”, Beta Yayınları, İstanbul, Türkiye.

Tınaz, P.: “*Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz*”, Marmara Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çalışma ve Toplum, 2006/3

Tokat, M.B.: (2011), “*Değerlerin Psikolojik Kuşatması Mobbing*”, Ekin Yayınları, Bursa, Türkiye.

Toker Gökçe, A.: (2008), “*Mobbing: İşyerinde Yıldırma Nedenleri ve Başa Çıkma Yöntemleri*”, Pegem Akademi Yayınları, İstanbul, Türkiye,16-17.

Tutar, H. ve ,Akbolat,M.: (2012), “*Sağlık Çalışanlarının Yönetici Cinsiyetleri Bakımından Mobbing Algıları*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28, 20,2012.

Tutar, H.: (2004), “*İşyerinde Psikolojik Şiddet*” Platin Yayıncılık , Ankara, Türkiye

Yaman, E.: (2009), “*Yönetim Psikolojisi Açısından İşyerinde Psikoşiddet –Mobbing-*” Nobel Yayınları, Ankara, Türkiye.

Yavuz, H.: (2007), “*Çalışanlarda Mobbing (Duygusal Taciz). Algısını Etkileyen Faktörler: SDÜ Tıp Fakültesi Üzerine Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta, Türkiye, 2007,7-11.

Yıldırım, G.:(2010), “*İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmenlerinin Okul Müdürleri Tarafından Yıldırma Davranışlarına Maruz Kalma Durumları*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kırıkkale

Yılmaz, M.: (2008), “*Kamu Kurumlarında Yıldırma Yolu Açan Eylemler: Iğdır ili Kamu Kurumlarında Bir Uygulama*”, Yayınlanmış yüksek lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Yüçetürk, E. E.: (2012), “*İşyerlerindeki Yıldırma Eylemlerini Önlenmede Sendikaların Rolü:Nitel Bir Araştırma*”Çalışma ve Toplum Dergisi, 4, 41-71

Zapf, D.: (1999), “*Organizational Work Group Related and Personal Causes of Mobbing/Bullying at Work*”, International Journal of Manpower, 20 (1-2), 71-81.

Ek.1.

OKULDA PSİKOLOJİK ŞİDDET ANKETİ

Değerli Öğretmen Arkadaşlarım,

Bu anket, ilk ve ortaokul öğretmenlerinin okullarda psikolojik şiddete ilişkin algılarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümü, kişisel bilgileri, ikinci bölümü psikolojik şiddet algılarını, üçüncü bölüm ise açık uçlu soruları içermektedir. Bir eylemin psikolojik şiddet olarak adlandırılabilmesi için bu durumun en az altı ay süreyle, belli aralıklarla devam etmesi gerekmektedir. Görüşlerinizi **mevcut çalıştığınız kurumu dikkate alarak** belirtmeniz beklenmektedir. Toplanan veriler başka kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacak, sadece araştırma kapsamında ve ortak değerlendirilecektir. Lütfen ankete ad, soy ad yazmayınız ve ilgili yönergeleri okuduktan sonra anketi doldurunuz. Anketi içtenlikle yanıtlayacağınızı umar, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Özgür CANBAZ
Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Tel: 05369372818
e-mail: ozgurcnbz75@hotmail.com

1. BÖLÜM : KİŞİSEL BİLGİLER

1. Görev Yaptığınız Okul : İlkokul Ortaokul.
2. Göreviniz : Sınıf Öğrt. Branş Öğrt.
3. Cinsiyetiniz : Kadın Erkek
4. Yaşınız :
5. Öğretmenlik kıdeminiz :yıl
6. Bu okuldaki çalışma süreniz :yıl
7. Medeni Durum : Evli Bekar Dul/Boşanmış
8. Eğitim Durumunuz : Ön Lisans Lisans
 Yüksek Lisans Doktora
9. Okulunuzdaki Öğretmen Sayısı (yaklaşık):
10. Herhangi bir sendikaya üye misiniz? Evet Hayır
11. Okul Müdürünün Cinsiyeti: Kadın Erkek
12. Okul Müdürünün Yaşı (Yaklaşık) :
13. Okul Müdürünün Müdürlük Kıdemi :yıl.

2. BÖLÜM:OKULDA PSİKOLOJİK ŞİDDET DURUMUNA İLİŞKİN ALGILAR

Bu bölümde, okulda psikolojik şiddet davranışı olarak ifade edilen maddeler yer almaktadır. Lütfen, bu davranışlara maruz kalma sıklığınızı karşılardaki seçenekleri işaretleyerek belirtiniz.

Öğretmenlik mesleğim boyunca;		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman
1	Mesleğinizle ilgili toplantılarda konuşma hakkınız kasıtlı olarak engellenir	1	2	3	4	5
2	İşinizle ilgili konularda duygu ve düşüncelerinizi ifade etmeniz engellenir.	1	2	3	4	5
3	Konuşmanız esnasında sözünüz kasıtlı olarak kesilir.	1	2	3	4	5
4	Sizinle konuşmak istemediklerini jest ve mimikleriyle ifade ederler.	1	2	3	4	5
5	Size karşı önyargılı davranılır.	1	2	3	4	5
6	Yaptığınız ve söylediğiniz her şey eleştirilir.	1	2	3	4	5
7	İş arkadaşlarınızla iletişim kurmanız engellenir.	1	2	3	4	5
8	Sizinle konuşanlara baskı yapılır.	1	2	3	4	5
9	Çevrenizdeki insanlar sizden uzaklaştırılmaya çalışılır.	1	2	3	4	5
10	Size "yokmuşsunuz" gibi davranılır.	1	2	3	4	5
11	Özel toplantı,eğlence,piknik v.b. etkinliklere davet edilmezsiniz.	1	2	3	4	5
12	Diğer çalışanlar size karşı kıskırtılır.	1	2	3	4	5
13	İyi çalışmanıza rağmen azarlanırsınız.	1	2	3	4	5
14	Arkanızdan kötü sözler söylenir.	1	2	3	4	5
15	Hakkınızda asılsız dedikodular çıkartılır.	1	2	3	4	5
16	El, kol hareketleriniz, yürüyüşünüz veya sesiniz taklit edilir.	1	2	3	4	5
17	İnançlarınıza veya politik görüşlerinize saldırılır.	1	2	3	4	5
18	Özel yaşantınız eleştirilir.	1	2	3	4	5
19	Kasıtlı olarak kararlarınız sorgulanır.	1	2	3	4	5
20	Sözle tehdit edirsiniz.	1	2	3	4	5
21	Hatalarınız sürekli yüzünüze vurulur.	1	2	3	4	5
22	Yalancı olduğunuz ima edilir.	1	2	3	4	5
23	Asi veya duygusal sorunları olan biri olarak damgalanırsınız.	1	2	3	4	5
24	Dar görüşlü veya bağınaz olmakla itham edirsiniz.	1	2	3	4	5
25	Kusurlu duruma düşmeniz için uğraşılır.	1	2	3	4	5
26	Başkalarına verilmeyen basit ve anlamsız işler, kasıtlı olarak size verilir.	1	2	3	4	5
27	İş yükünüzü ağırlaştırmak için kasıtlı olarak size yeni görevler yüklenir.	1	2	3	4	5
28	Öz saygınızı olumsuz etkileyen görevleri yapmanız için baskı yapılır.	1	2	3	4	5
29	Yapılan yanlışlıklardan siz sorumlu tutulursunuz.	1	2	3	4	5
30	Başarılarınız olduğundan az gösterilmeye çalışılır.	1	2	3	4	5
31	Mesleki yeterliliğiniz sorgulanır	1	2	3	4	5
32	Yaptığınız işlerde başarısız olmanız için özel çaba sarf edilir.	1	2	3	4	5
33	Haklarınızdan istediğiniz şekilde yararlanmanız engellenir.	1	2	3	4	5
34	Kurumun imkanlarından yararlanmanız kasıtlı olarak engellenir.	1	2	3	4	5
35	Fiziksel olarak zorlanacağınız işler, kasıtlı olarak size verilir.	1	2	3	4	5

3. BÖLÜM : AÇIK UÇLU SORULAR

1. Yukarıdaki davranışlara maruz kaldıysanız, bu durum karşısında tepkileriniz neler olmuştur ? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Yapanı/yapanları yazılı olarak ilgili makamlara şikayet ettim.
- Yapanı/yapanları sözlü olarak ilgili makamlara şikayet ettim.
- Yapanlara bireysel olarak tepki gösterdim.
- Hiçbir şey yapmadım.
- Durumu normal karşıladım
- Yapanların haklı olduğunu düşündüm.
- Bu davranışı hak ettiğimi düşündüm.
- Diğer:

2. Yukarıda sayılan davranışlar genelde kim/kimler tarafından uygulanıyor? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Okul dışındaki üst yöneticiler
- Okul yöneticileri
- Müfettişler
- Meslektaşlar
- Veliler
- Diğer:

3. Yukarıda sayılan davranışların sergilenmesinin altında yatan nedenler sizce nelerdir?

- Kişilik/karakter sorunları
- Kıskançlık
- Hükmetme/sindirme isteği
- İşin yarattığı stres
- Bireysel çıkarlar
- Diğer:

Ek.2. Milli Eğitim izin belgesi fotokopisi anket uygulama izini

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-605.01- 57127
Konu : Anket (Özgür CANBAZ)

13/05/2013

OKAN ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsüne)

İlgi : a) 18.04.2013 gün ve 473 sayılı yazımız.
b) İst. Valilik Makamının 08.05.2013 tarihli ve 55838 sayılı onayı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans Öğrencisi Özgür CANBAZ'ın "Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tezine ilişkin anket çalışması istemi hakkında ilgi (a) yazımız ilgi (b) Valiliğimiz Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda gerekli duyurunun araştırmacı anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Kahraman DEMİREL
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:
Ek-1 Valilik Onayı.
2 Anket Soruları.

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb@istanbul.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Babı Ali Cad. No:15 Çarşıoğlu
Telefon: Sor: 212 455 04 00 Dahili: 239

5070 Sayılı Kanuna Göre
KAHRAMAN DEMİREL tarafından
Elektronik Olarak
İncelendiği ve İlgili
İstanbul Valiliği
Adresinden
kontrol edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Özgür CANBAZ
Doğum Yeri : Fatsa
Doğum Yılı : 1975
Medeni Hali : Evli, iki çocuk sahibi

Eğitim Durumu

Lise : Fatsa Lisesi
Üniversite : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Yüksek Lisans : Okan Üniversitesi Türkçe İşletme
Yabancı Dil : İngilizce iyi seviyede

İlgi Alanları : Sinema, tiyatro, müzik, avcılık, spor, kitaplar.

İş Deneyimi : 1999 da İstanbul Fatih Nişancı Mehmet Paşa İlköğretim Okulunda sınıf öğretmeni olarak göreve başladım. 2012 yılında beden eğitimi branşına geçtim. 2012 yılından bu yana Sultanahmet Teknik Endüstri Meslek Lisesinde görev yapmaktayım.

Adres : Şehit Mehmet Paşa Yokuşu Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Fatih/İstanbul.

Telefon : 0536 937 28 18